

เครื่องจักสานที่ใช้เกี่ยวกับเครื่องดักจับสัตว์

เครื่องดักจับสัตว์ของไทยส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับการจับสัตว์น้ำจืดตามแม่น้ำ, ลำเหมือง, ร่องเหมือง, ท้องนา, หนอง, คลอง, บึง ฯลฯ ซึ่งมีกระจายทั่วไปเป็นหลัก ส่วนใหญ่จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่การเรียกชื่ออาจจะเหมือนหรือต่างกันไปบ้าง

ภาพเขียนการจับปลาที่ผาแต้ม อ.โขงเจียม อุบลราชธานี แสดงว่ามีการจับสัตว์น้ำ
ด้วยเครื่องมือมาเป็นเวลานานแล้ว

เครื่องดักจับสัตว์น้ำไทยจากภาคต่างๆ ของไทย

เครื่องตัดจับสัตว์น้ำ
แบ่งตามภูมิภาค

ภาคเหนือ

ภาคเหนือ

เครื่องมือดักจับ และขังสัตว์น้ำ จ.น่าน

เครื่องมือดักจับและขังสัตว์น้ำ น่าน

เครื่องมือดักจับ และขังสัตว์ น่าน

20/523
BAMBOO QUAIL CAGE

ขังไก่

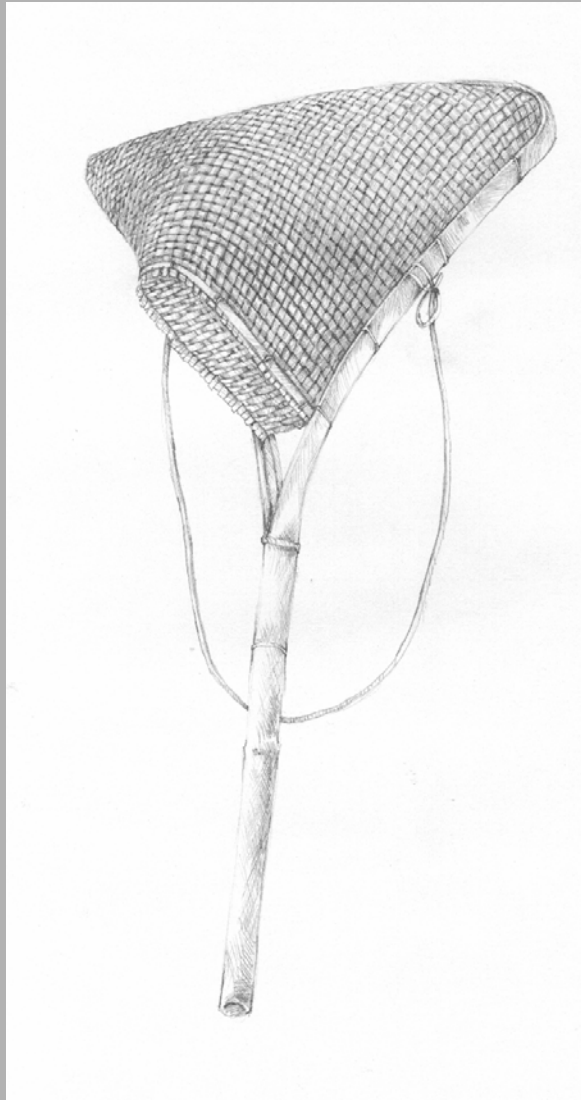
เครื่องมือดักจับสัตว์น้ำ เชียงใหม่

ท้องถิ่น เริ่มเข้าหน้าฝน ก่อนฤดูทำนา เหมาะกับการใช้ชะช้อนปลา

คัดช้อน (กลาง)   แซะ(เหนือ)

แซะ เชียงใหม่ ถ่ายโดยมิชชันนารีอเมริกัน ประมาณ พ.ศ. 2440-50

การใช้แหะ

แซะ

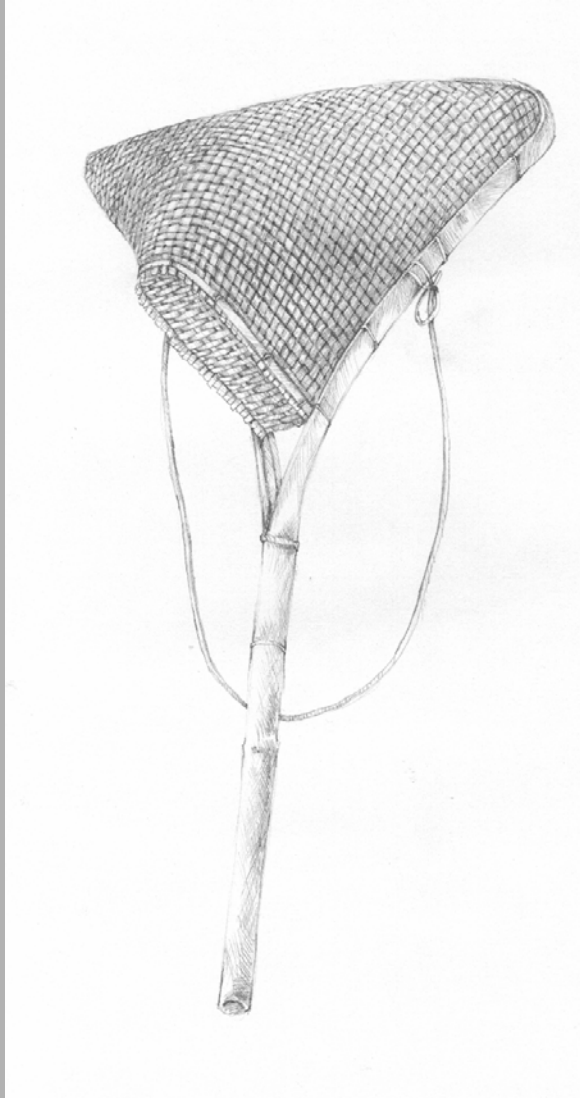
- เป็นเครื่องช้อนปลาบริเวณท้องนาหรือหนองน้ำตื้นๆ ส่วนใหญ่ใช้ช้อนปลาเล็กและแมลงบางประเภท จะมีปากเป็นกรอบสามเหลี่ยม กว้างเอียงหางทแยงขึ้นประมาณ ๔๕ องศา ต่อด้ามจับยาวประมาณ ๓๐-๖๕ ซม. ส่วนท้ายยกสูงยึดกับด้ามจับ ขนาดแตกต่างกันไปหลายขนาด คือ ปากกว้าง ๒๐-๖๐ ซม. ความลึกจากปากถึงก้น ๒๐-๖๕ ซม. ขอบหลังของแซะมีรูปทรงคล้ายตัวยูสานด้วยลายขัดตะ เพื่อให้น้ำไหลผ่านสะดวก สูง ๑๕-๔๐ ซม. ตัวแซะสานด้วยลาย ๒ ตาห่างพอให้น้ำไหลผ่านได้สะดวก แต่สามารถกันกุ้ง, ปลาเล็กและแมลงลอดออก

สัตว์น้ำที่ได้จากการใช้ชะลอน

ແຮຮ

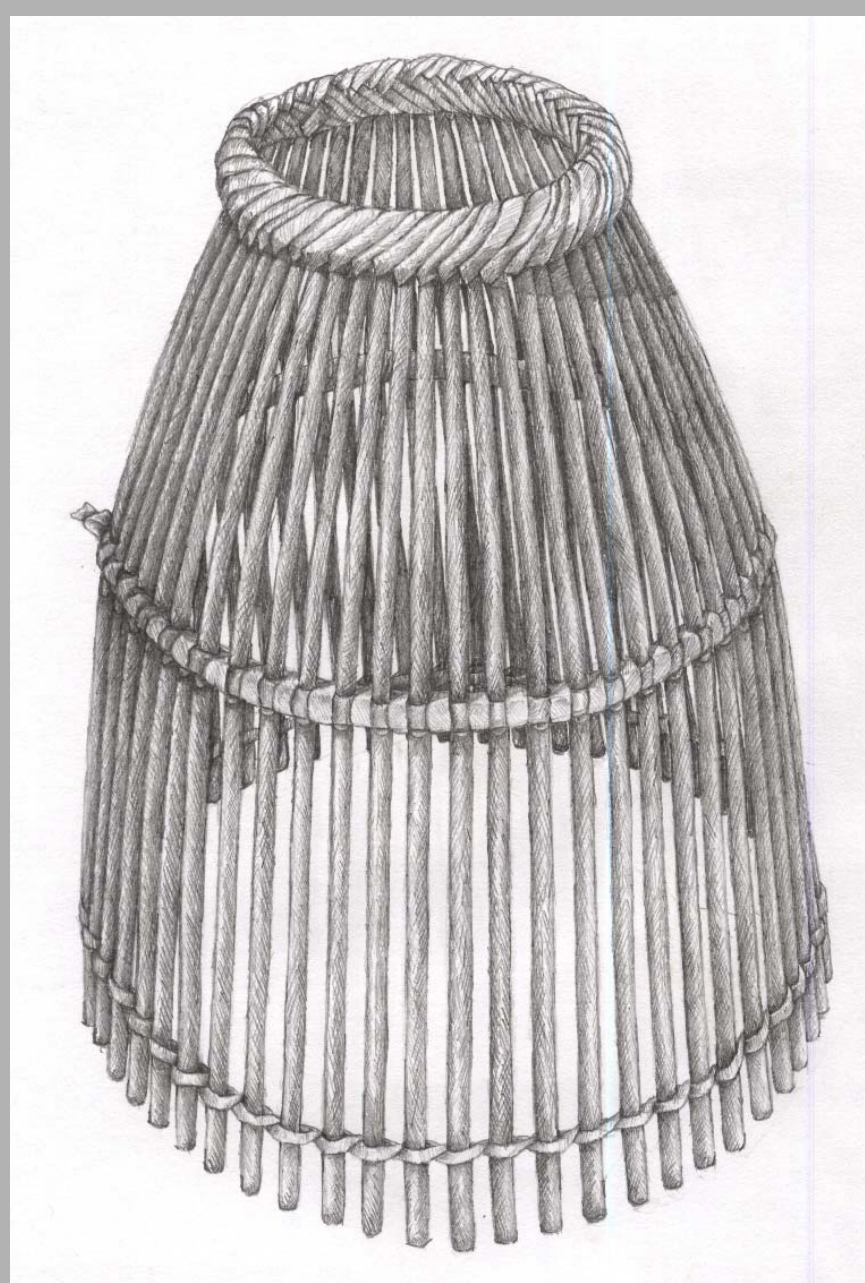

(ซ้าย) สุ่มสาน

และ(ขวา) สุ่มโมงหรือสุ่มซี่ หรือสุ่มก่อง

ส้อมซี่ หรือส้อมก่อง

สุมसान

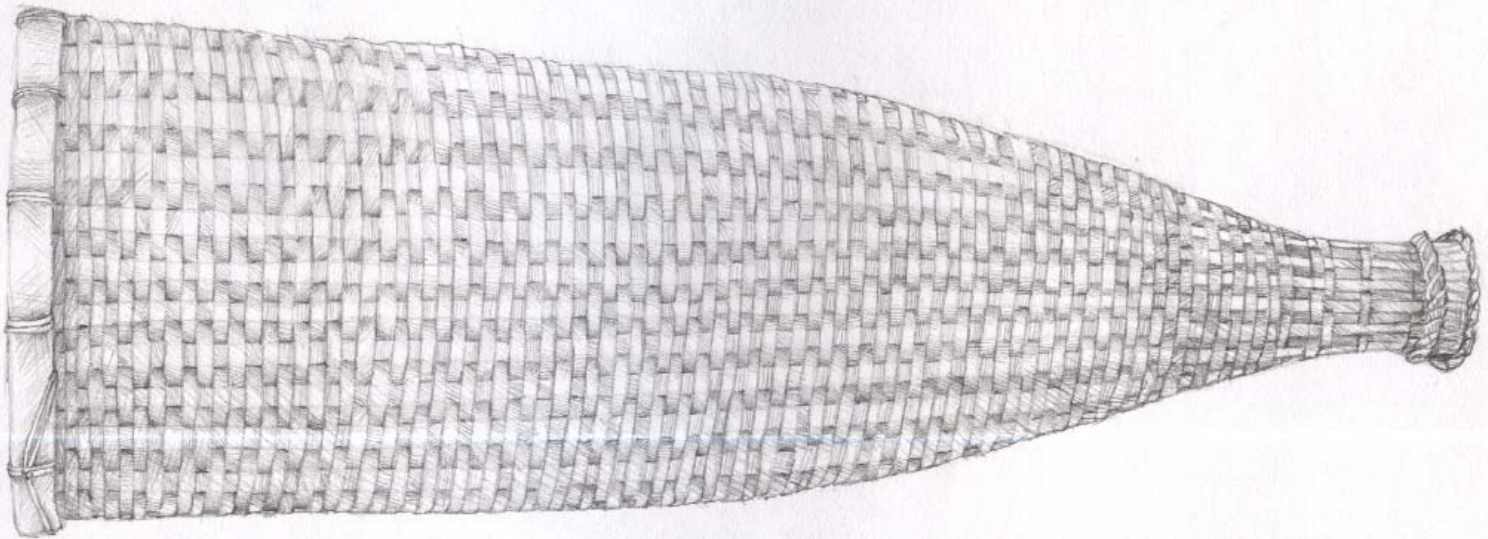
ลุ่มसान

- ใช้ตอกส่วนผิวไม้บุง ขึ้นต้นสานด้วยลายหัวลุ่ม ให้ได้เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๕—๒๐ ซม.หรือกว้างพอเหมาะกับการจับและล้วงปลาที่ติดข้างใน แล้วสานลายขัดตาห่าง โดยเสริมวงตอกขัดเป็นช่วงๆ ให้ส่วนปลายบานผาย เส้นผ่าศูนย์กลางปากประมาณ ๕๐ ซม. ความสูงประมาณ ๕๐—๖๕ ซม. โดยเพิ่มความถี่ของเส้นตอกบริเวณตีนลุ่มหรือปากลุ่ม เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้กับลุ่มเมื่อนำไปใช้งาน

จิวตักปลาเล็กหรือเอื่อ

จิวหรือเออ

- **จิวัดักปลาเล็ก**

บางแห่งเรียกจิวขนาดยาวที่ใช้ดักปลาเล็กว่า "เอ้อ" มีลักษณะเป็นกรวยยาว วิธีการสานจิวหรือเอ้อ คือ ใช้ไม้ไผ่บาง ยาวประมาณ ๑๕๐ ซม.หรือ ๓ ช่วงปล้องไม้ไผ่ผ่าแยกให้เป็นซี่เล็กๆ จากปากกระบอกไม้ไผ่จนถึงข้อสุดท้าย ซึ่งต้องเก็บส่วนข้อไม้ไผ่ไว้เป็นก้นจิว ใช้กะลามะพร้าวคั้นส่วนโคนเพื่อช่วยให้ส่วนปลายตอกถ่างออก แล้วสานลายขัดตะตาที่บจากส่วนก้นขึ้นมาสู่ปาก แล้วเข้าขอบปากด้วยตอกเส้นใหญ่มัดขดให้เป็นวง มัดยึดให้แข็งแรง นำไปดักกุ้ง ปู ปลาในบริเวณน้ำไหล โดยหันปากจิวรับกระแสน้ำ จิวัดักปลาไม่จำเป็นต้องติดงาแซง เหมือนกับการใช้เครื่องดักปลาประเภทอื่นๆ เพราะจิวมีช่วงตัวยาวและมักจะใช้วางดักในฤดูน้ำหลากซึ่งเป็นที่มึ่น้ำไหลผ่านมากและแรง เช่นน้ำเหมือง เมื่อปลาเล็กและกุ้งฝอยติด จึงยากที่จะว่ายทวนน้ำจากก้นมาออกทางปากจิวได้

จี้วตักปลาใหญ่

จิวัดักปลาใหญ่

มีขนาดเล็กหรือสั้นกว่าจิวหรือเอ้อ ใช้ดักปลาที่มีขนาดใหญ่กว่า ปลาชีวหรือกุงฝอย เช่น ปลาหลิค (ปลาหลด), ปลาตุก, ปลาเอี้ยน (ปลาไหล) และปลาหลิค(ปลาช่อน) เป็นต้น จิวัดักปลาใหญ่นี้จะมีขนาดสั้นกว่าจิวัดักปลาเล็ก คือมีความยาวประมาณ ๖๐—๘๐ ซม. ใช้ดักปลาในท้องนาช่วงข้าวแตกกอ โดยนำไปวางขนานระหว่างคันนากับกอข้าว

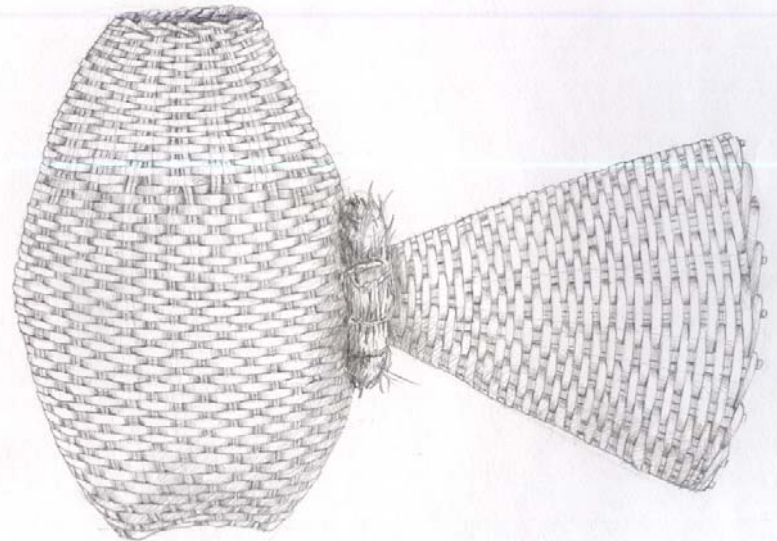
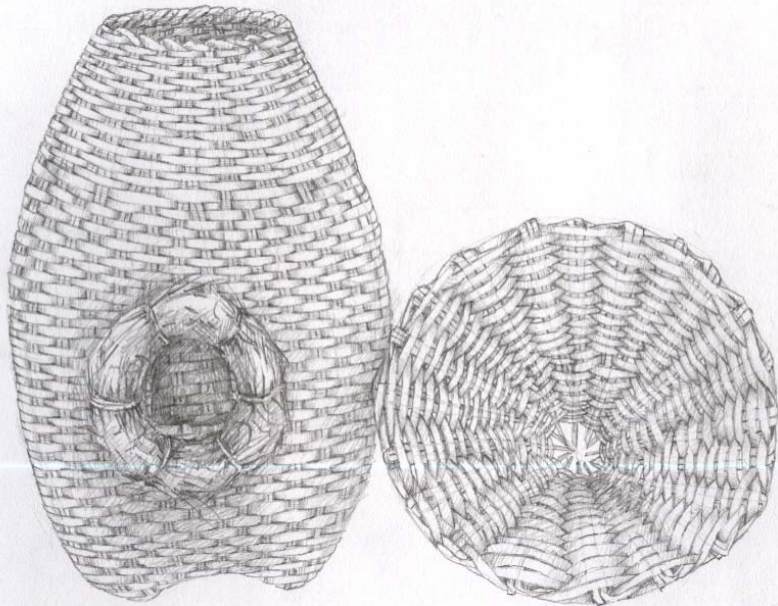
สภาพร่องน้ำที่เหมาะสมกับการวางเครื่องดักจับสัตว์น้ำ

- **ตุ้มต๋วง**
- ตัวตุ้มมีรูปทรงกลม คล้ายตะกร้าปากสอบ ใช้ดักปลาใหญ่เช่น ปลาตุก, ปลาช่อน, ปลาขาว, ปลาหมอ เป็นต้น มีขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕๐ ซม. สูงประมาณ ๑๐๐ ซม. สานด้วยลายขัด ใช้ดักปลาในช่วงที่ข้าวเริ่มจะแก่ ชาวนาจะระบายน้ำออกจากนา ปลาจึงไหลตามน้ำมารวมกันที่ช่องระบายน้ำ ตกลงไปสู่ระดับที่ต่ำกว่า การดักปลาด้วยตุ้มต๋วงจึงทำง่ายๆ คือ วางตุ้มรองรับน้ำที่ไหลออกจากนา น้ำและปลาที่ไหลตามกันมาจุดเดียว ก็จะตกลงข้างล่าง ผ่านปากตุ้มที่รองรับไว้
- การดักปลาด้วยตุ้มต๋วง จึงใช้ได้เฉพาะช่วงระบายน้ำออกจากนาช่วงข้าวแก่ ไม่สามารถนำไปดักปลาในน้ำเหมือง หรือช่องเหมืองได้
-

- ตุ่มต๋วงอีกลักษณะหนึ่ง พบที่จังหวัดลำปาง มีรูปทรงที่น่าสนใจคือ ตัวตุ่มมีลักษณะอ้วนกลมป่อง เส้นผ่าศูนย์กลางลำตัวประมาณ ๔๕–๕๐ ซม. สูงประมาณ ๖๐ ซม. ปากและก้นสอบเข้า สานด้วยลายขัดตาถี้ ด้านข้างลำตัวจะทำรูไว้สวมงาซึ่งมีรูปทรงกรวย ปากบาน ภาษาเมืองเรียกว่า ต๋วง โดยมีเส้นผ่าศูนย์กลางปากประมาณ ๔๐ ซม. ยาวประมาณ ๔๐–๕๐ ซม. การดักปลาด้วยตุ่มดังกล่าว มักจะวางดักในช่องเหมือง ช่วงหน้าฝน ต้นฤดูทำนา ซึ่งชาวนาจะทค่น้ำจากน้ำเหมืองเข้าสู่ช่องเหมือง ซึ่งขนาดของลำน้ำเล็กลง เพื่อจะส่งน้ำเข้านาต่อไป นำตุ่มไปวางลงในช่องเหมืองโดยหันปากต๋วงรับกระแสน้ำ ใ้ไม้ปักยึดกันเคลื่อน แล้วใช้ต้นหญ้าปิดช่องว่างด้านข้าง กันปลาผ่านออกไป ปลาที่มากับน้ำก็จะเข้าไปติดในตุ่ม

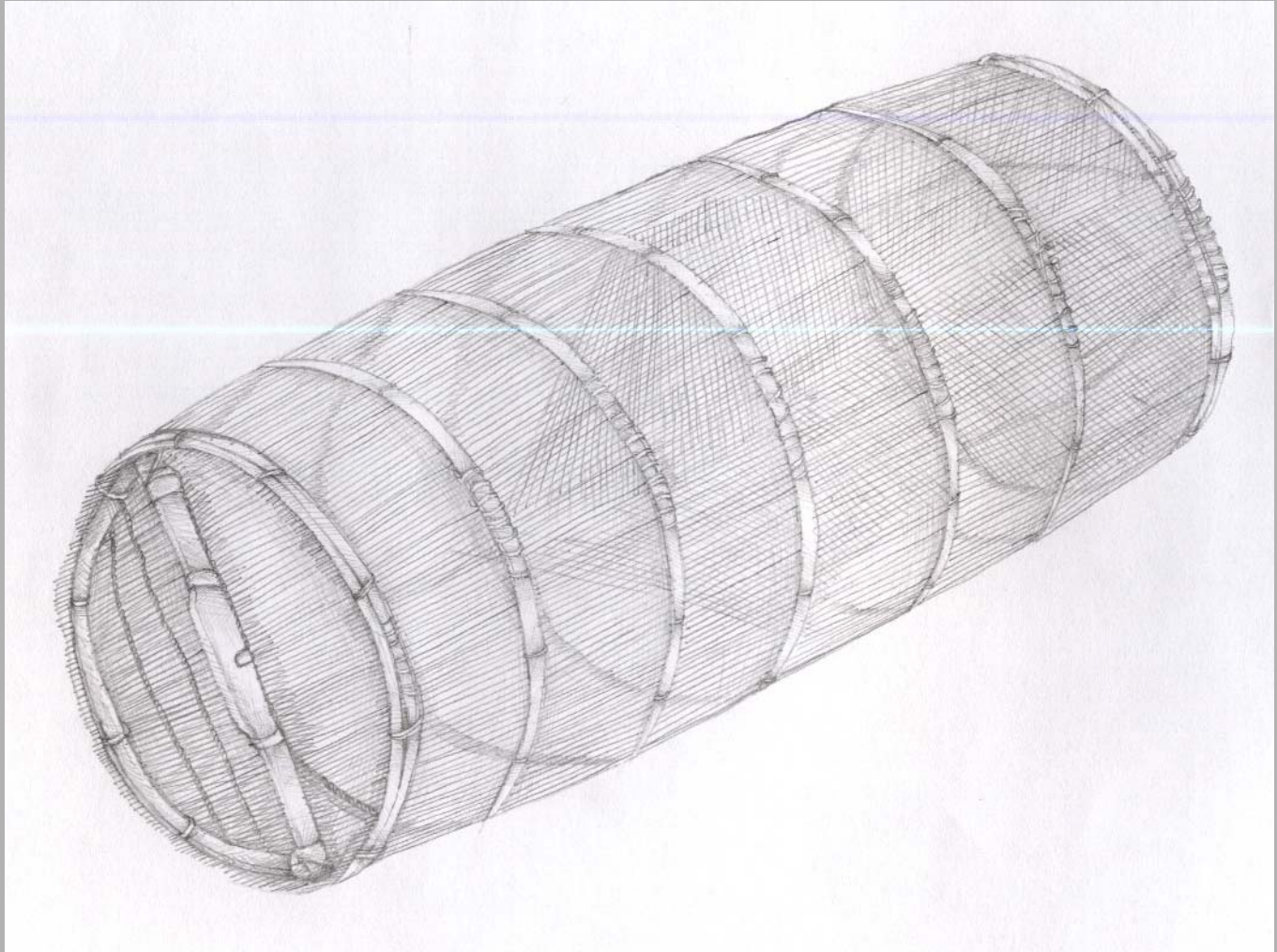
ตุ้มต๋วง (ลำปาง) หรือตุ้มงาไหว

ตุ้มต๋วง (ลำปาง) หรือตุ้มงาไหว

ໂຮງປັ່ງ

ไซบั้ง

- มีรูปทรงคล้ายลอบ บางพื้นที่อาจจะเรียกลอบดักกุ้ง ใช้ดักปลาหลด (ปลาหลด), ปลาตุก, ปลาหลิม(ปลาช่อน),ปลาสะเค็ด(ปลาหมอ) และปลาปก(ปลาขาว) เป็นต้น เนื่องจากไซบั้งตาถี่ จึงสามารถดักกุ้ง และปลาเล็กได้ดีด้วย
- นอกจากจะใช้ดักปลาในน้ำแล้ว ไซบั้งขนาดเล็กยังใช้ดักแมงมันได้อีกด้วย โดยใช้ด้านหน้าไซส่วนที่ติดงา วางครอบรูแมงมัน เลือกรูที่แมงมันออกมากที่สุด พยายามวางอย่างเบาๆ เพราะหากวางแรง จะทำให้แมงมันรู้ตัวไม่ออกจากรู เมื่อแมงมันออกจากรูจะไต่เข้าไปในไซ จึงยกไซบั้งไปเทแมงมันใส่ถังน้ำ แมงมันจะไต่หรือบินหนีไม่ได้เพราะปีกเปียก เป็นวิธีจับแมงมันที่ง่ายกว่าการจับด้วยมือครั้งละตัว เพราะเสี่ยงกับการถูกแม่แมงมันซึ่งมีขนาดเล็กกัด จะทำให้เจ็บและคันมาก

ไซหัวหมู

ช่างสานไซหัวหมู พะเยา

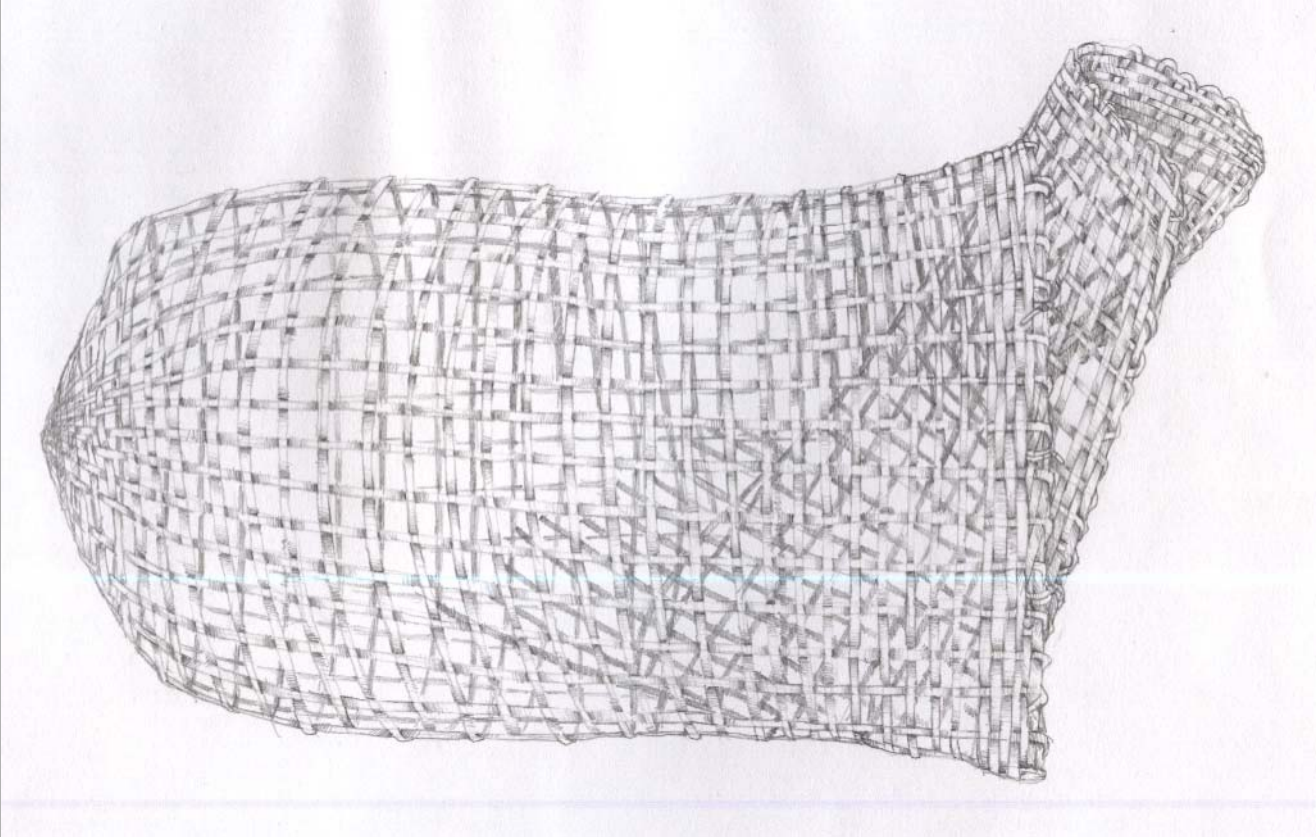
ไซหัวหมู

- มีลักษณะคล้ายหัวหมู ลำตัวกลม ส่วนท้ายโค้งมนฐานด้วยตอกเส้นแบนเป็นลายขีดตาตะแกรงส่วนปากบานกว้าง ปิดด้วยงาแซงขนาดใหญ่คล้ายหัวหมู

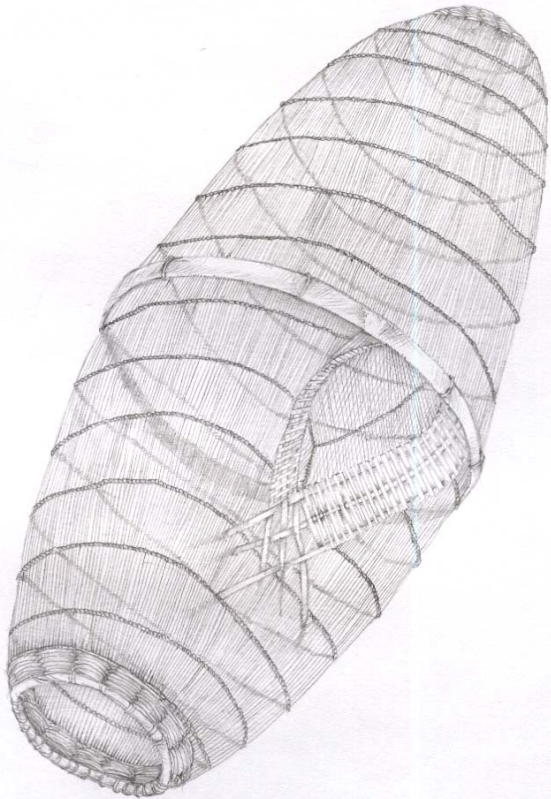
การดักปลาด้วยไซหัวหมูจะใช้ได้ทั้งในน้ำเหมืองและห้องเหมือง ทั้งช่วงน้ำไหลและน้ำนิ่ง โดยวางไซลง กะให้ส่วนหลังไซโผล่พ้นผิวน้ำพอให้เกิดพื้นที่ว่างเพื่อให้ปลาโผล่ขึ้นมาหายใจได้ในช่วงที่ติดก่อนที่คนดักปลาจะมาถูกไซ ใช้เศษหญ้าและใบไม้ปิดพรางตัวไซไว้ ยกเว้นส่วนปากไซ ใช้เสาปักยึดไซทั้ง ๒ ด้าน แต่หากน้ำไหลแรง ให้ปักเสาเสริมส่วนก้นไซด้วย ปลาที่ติดจะเป็นปลาใหญ่เช่น ปลาหลิม(ปลาช่อน) , ปลาคูก , ปลาสะเด็ด(ปลาหมอ) เป็นต้น

- ไชหัวหมูขนาดใหญ่

มีความยาวประมาณ ๑๐๐–๑๕๐ ซม.เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕๐–๗๕ ซม.ปากกว้างประมาณ ๖๕ ซม.สานด้วยลายขัดตาห่าง ใช้ดักปลาในบริเวณน้ำลึก แต่น้ำนิ่ง บริเวณหนองน้ำใหญ่ เช่น อ่างเก็บน้ำคอยเต่าและกว๊านพะเยา เป็นต้น การดักปลาด้วยไชหัวหมูขนาดใหญ่ นั้น จะต้องปักยึดไชด้วยหลักไม้ ให้ไชลอยโผล่พ้นผิวน้ำพอที่จะมีที่วางให้ปลาที่ติดได้หายใจได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำไชหัวมูดักปลาบริเวณน้ำไหลในฤดูน้ำหลาก ในบริเวณลำเหมืองหรือที่น้ำลึก ปลาที่ได้จะเป็นปลาขนาดใหญ่

ไซป่าหลอด

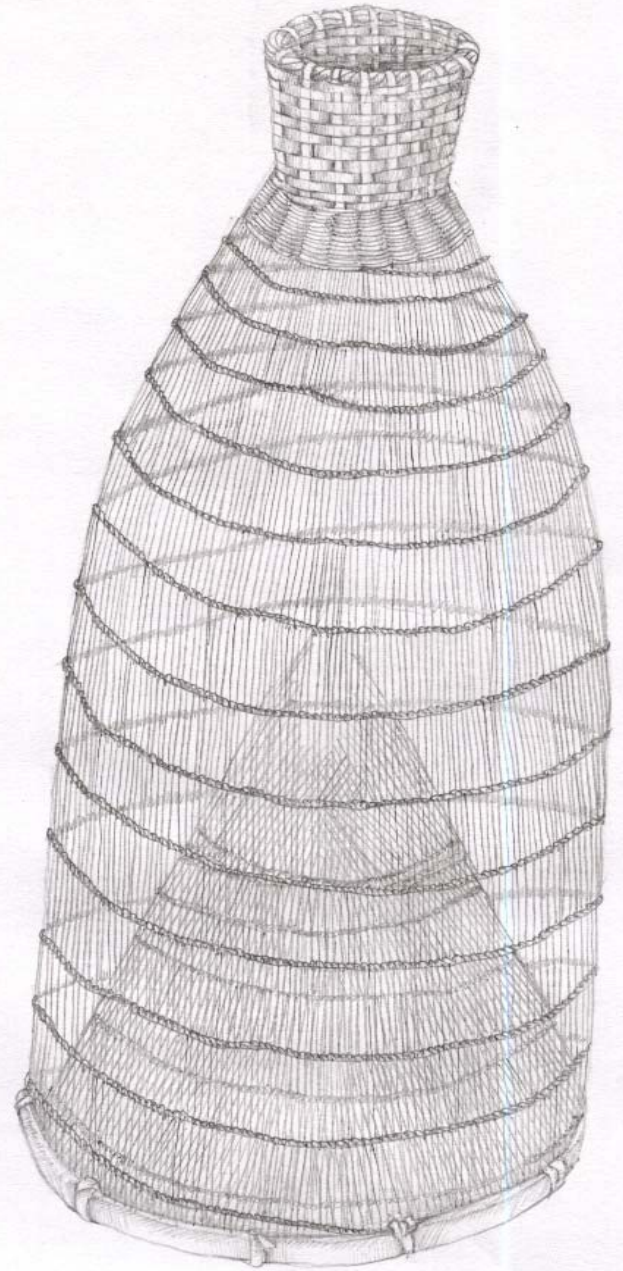

ไซบ่าหลอด

- มีรูปทรงคล้ายลูกบ่าหลอด หรือลูกรักบี้ คือ หัวท้ายเรียว ส่วนกลางป่องโค้ง สานด้วยตอกกลมเส้นเล็กด้วยลายไฟร ๒ หรือ ๓ แล้วเสริมตอกเส้นใหญ่ในส่วนกลางตัวไซ มัดยึดเป็นโครงหลัก แล้วติดงาแซงไว้ล่อปลาส่วนกลางลำตัว ใช้ดักปลาเล็กและกึ่งฝอย ความยาวของไซประมาณ ๕๐—๘๐ ซม. รอบลำตัวประมาณ ๖๐—๘๐ ซม. ส่วนปากอาจจะใช้แผ่นไม้ทำเป็นฝาปิดหรือใช้ต้นหญ้ามัดวนปิด เมื่อนำไปวางดักปลา

หีบ

หลิပ်

- เป็นเครื่องดักจับกุ้งและปลาขนาดเล็ก มีลักษณะคล้ายขวด คือ ปากแคบ, คอคอด, ลำตัวกลม ผายออก ท้ายตัด ปิดส่วนท้ายด้วยงาแซงขนาดเท่าลำตัว เพื่อเป็นที่ล่อปลาเข้าไปติด ความยาวจากปากถึงท้ายหลิပ်ประมาณ ๖๐ - ๗๐ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางปากประมาณ ๒๐ - ๒๕ ซม. สานด้วยตอกเส้นกลมขนาดเล็ก ด้วยลายโพร ๒ ยึดเส้นขึ้นเป็นช่วง ๆ

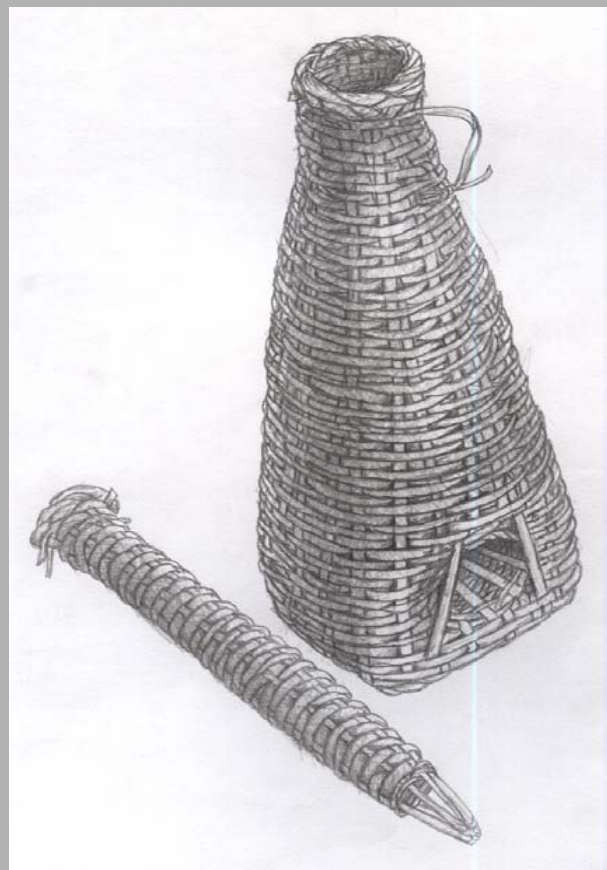
หลืบใหญ่

หลิบบใหญ่

- รูปทรงกรวยมน ยาวประมาณ ๑๓๐ ซม.ปากกว้าง ไม่มีงา เส้นผ่าศูนย์กลางปากประมาณ ๖๕ ซม.ใช้ตอกกลม สานลายไพโร ยึดกับโครงไม้ไผ่เป็นช่วง ๆ ใช้ดักปลาชีวช่วงดอกข้าวหล่น ดอกข้าวจะไหลตามน้ำ ให้ก้นน้ำฮ่องเหมืองด้วยคันดินไม่สูงนัก พอให้เกิดน้ำล้นไหลตกลงเบาๆ นำหลิบบใหญ่ ซึ่งปากกว้าง มาวางด้านท้ายคันดินที่น้ำไหลตกลงด้านล่าง ในลักษณะหงายปากหลิบบให้เอียงประมาณ ๔๕ องศา เหนือน้ำ ปลาชีวซึ่งว่ายน้ำทวนน้ำเพื่อจะกินดอกข้าวที่ไหลมากับน้ำก็จะกระโดดทวนน้ำขึ้นข้างบน เข้าไปติดในหลิบบ หากได้พอควรก็ยกเทเก็บเป็นช่วงๆ แล้ววางดักไปเรื่อยๆ การดักปลาชีวด้วยหลิบบนี้ ผู้ดักต้องนั่งเฝ้าตลอดช่วงการดัก

ตุ้มดักปลาไหลหรืออีจู้

ช่างสานตุ้มดักปลาไหล

ตุ้มดักปลาไหล

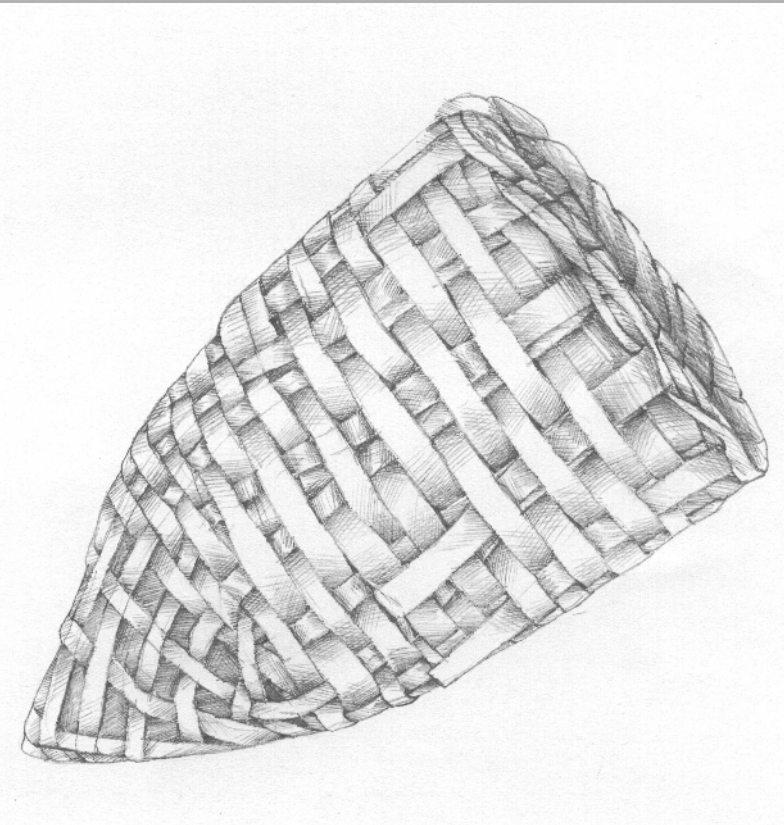
ตุ้มดักปลาไหล

- เป็นเครื่องดักปลาเอี้ยนหรือปลาไหล รูปทรงคล้าย ๆ ลูกน้ำเต้า ติดงาแซง บริเวณตีนตุ้ม ส่วนปากจะสานกรวยใส่เหยื่อล่อปลาไหล และใช้เป็นฝาปิดตุ้ม ภายในตัว ใช้ดักปลาไหลตามท้องนา ธารน้ำ หรือแอ่งน้ำ
- การดักปลาไหล มักจะวางตุ้มในบริเวณที่มีน้ำนิ่ง ใกล้เคียงบ่อ ขอบสระ หรือคันนา ไม่ลึกนัก พอให้ปากตุ้มโผล่พ้นน้ำ ขุดหลุมตื้นๆ พอวางตุ้มได้เหมาะ แล้วกดดิน รอบๆ ก้นตุ้ม ผูกคอตุ้มโยงกับไม้หลักที่ปักไว้ ก้นตุ้มไม่ให้ลอยหรือลึ้ม แล้วใส่เหยื่อ ลงในกรวย เพื่อล่อปลาไหลให้เข้าไปกินเหยื่อ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของคาวเช่น ปู ฉีก หอยทูป เศษหัวปลา ฯลฯ เมื่อปลาไหลเลื้อยเข้าไปในตุ้ม แล้วหาทางออกตาม อุปนิสัย ก็จะติดกรวยที่ใส่เหยื่อล่อปิดปากทางออก

กรวยใส่เหยื่อ ล่อปลาไหล

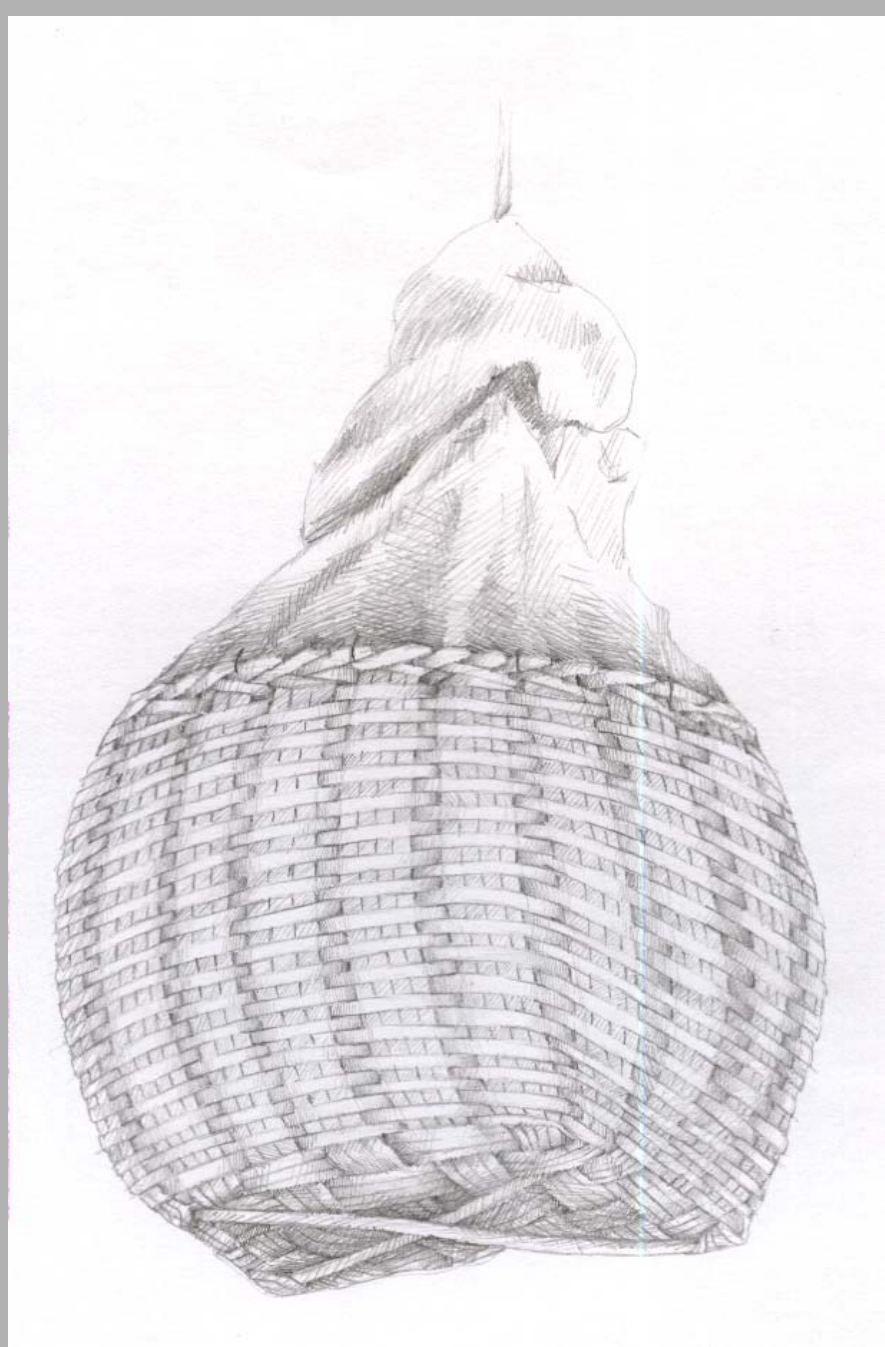
แอบหรือแยบดักกบ

แैंบหรือแैंบคักกบ

- เป็นเครื่องคักกบ รูปทรงสี่เหลี่ยมคางหมู ปากกลม ตัวผาย ก้นสอบลิบ ส่วนปากสานเป็นงาแซง สานด้วยลายขัดเตาะ หรือลายสอง ส่วนก้นเปิด กว้างประมาณ ๖-๗ ซม. เวล่านำไปคักกบจะใช้เศษหญ้าม้วนปิด

ป้อมเขียด

ป้อมเขียด

- ป้อมเขียดถูกสานขึ้นมาเพื่อใส่เขียด รูปทรงโครงสร้างคล้ายข้องยื่นทรงกลม แต่เมื่อสานขึ้นมาถึงบ่า ก็พับปลายตอกเก็บใช้ผ้าเย็บต่อขึ้นมา ประมาณ ๒๐-๒๕ ซม. ทำเป็นหูหิ้ว เพราะเมื่อจับเขียดใส่ลงในป้อม จะกันไม่ให้เขียดกระโดดออกไปได้
- การจับเขียดไม่ใช่จุดประสงค์เพื่อนำมาปรุงอาหาร แต่เพื่อนำมาทำเป็นเหยื่อตกปลา วิธีการจับเขียดคือ ใช้ไม้เคียนเป็นเหยื่อ มัดติดปลายเชือกซึ่งผูกติดกับไม้ แล้วนำไปล่อเขียดแถวพงหญ้าซึ่งมีมากบริเวณคันนา ในช่วงเช้าและเย็น พอเขียดเห็นเหยื่อไม้เคียนก็จะจับติดไม้ปล่อย คนล่อก็จะจับเขียดใส่ป้อมไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพอกับความต้องการ เพื่อเกี่ยวเบ็ดล่อปลา เขียดที่ถูกเสียบจะดิ้น ว่ายนไปรอบๆ เป็นวง ในรัศมี ความยาวของสายเบ็ด เป็นการล่อปลาให้เข้ามากินเหยื่อที่ยังมีชีวิตอยู่เหยื่อคือเขียดจึงไม่ควรตาย

หมู่บ้านปลาสังกะวาด คอยเต่า

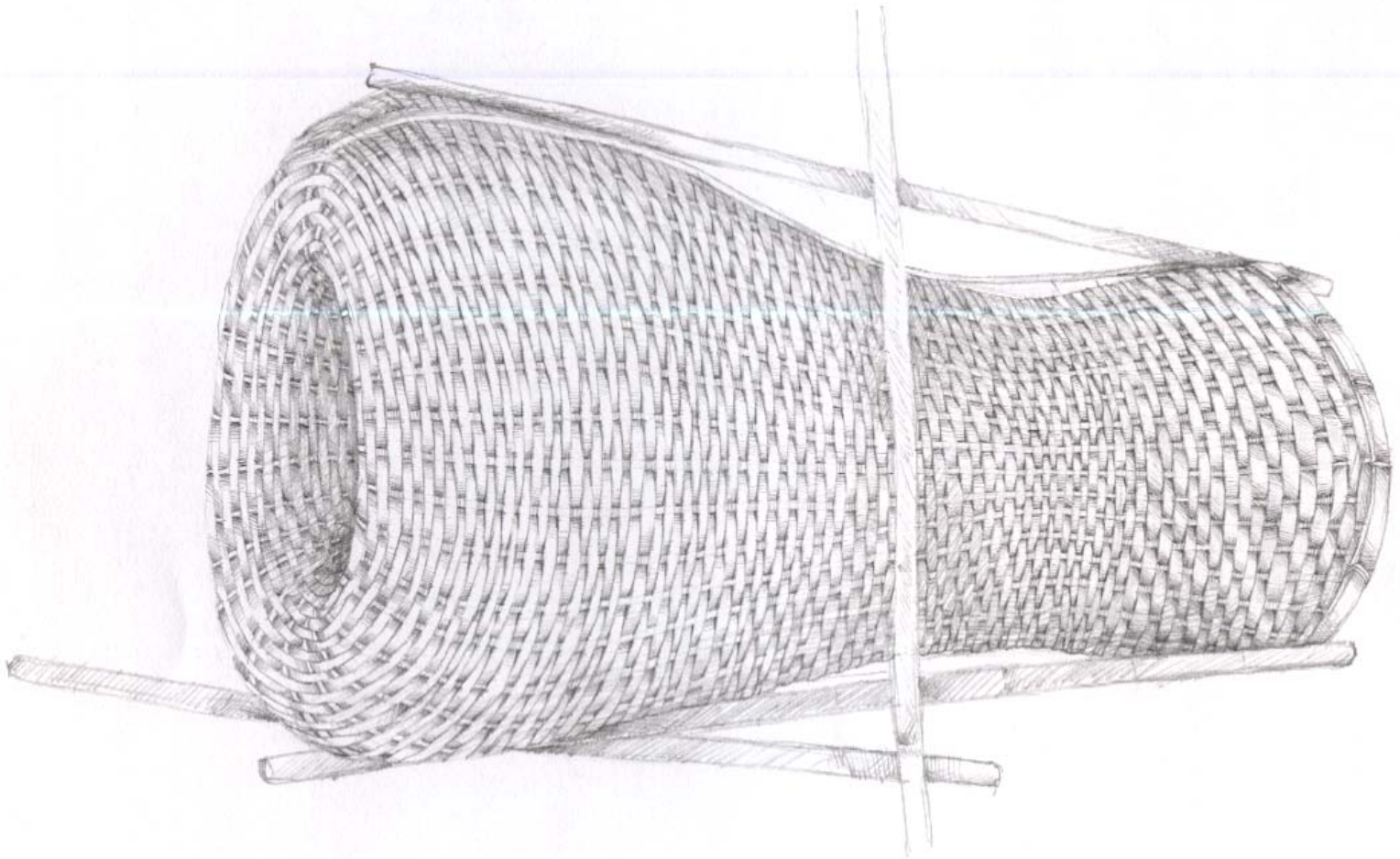

ตุ๋่มปลาสังกะวาค ดอยเต่า

ตุ้มปลาถังกะวาด คอยเต่า

ตุ้มปลาสังกะวาด

- ตุ้มดักปลาสะวาดหรือปลาสังกะวาด เป็นตุ้มหรือเครื่องดักจับปลาขนาดใหญ่ที่สุดที่พบในเขตภาคเหนือตอนบน สานด้วยตอกเส้นเล็ก ลักษณะแบนงาแซง แต่ไม่ให้ปลายตอกขัดกัน
- ปัจจุบันปลาสังกะวาดเป็นปลาที่ยังคงมีชุกชุมอยู่ในอ่างเก็บน้ำดอยเต่า ซึ่งเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ สภาพน้ำดี จึงช่วยให้การแพร่พันธุ์ของปลาสังกะวาดเป็นไปอย่างรวดเร็ว อุปนิสัยการกินอาหารไม่ค่อยเลือกนี่เอง การดักปลาสังกะวาดจึงง่าย ด้วยการใช้เหยื่อล่อมาจากหัวปลาสังกะวาดซึ่งดักได้ในวันก่อนๆนั้นเอง โดยแยกหัวและตัวออกจากกัน นำตัวไปตากแห้งหรือย่างเพื่อนำออกจำหน่าย ส่วนหัวนำไปหมักเกลือ ๒-๓ วัน แล้วนำมาต้มกับปลายข้าวให้เปื่อย จะได้เหยื่อล่อปลาสังกะวาดที่มีกลิ่นแรง เรียกว่าปลาสังกะวาดเข้ามาติดข้างในตุ้มได้เป็นอย่างดี โดยนำเหยื่อใส่ลงทางปากตุ้มให้ตกลงสู่ก้น นำตุ้มลงไปวางดักในน้ำ ให้ก้นห่างจากพื้นดินประมาณ ๑๐-๑๕ ซม. ส่วนปากโผล่พ้นน้ำ

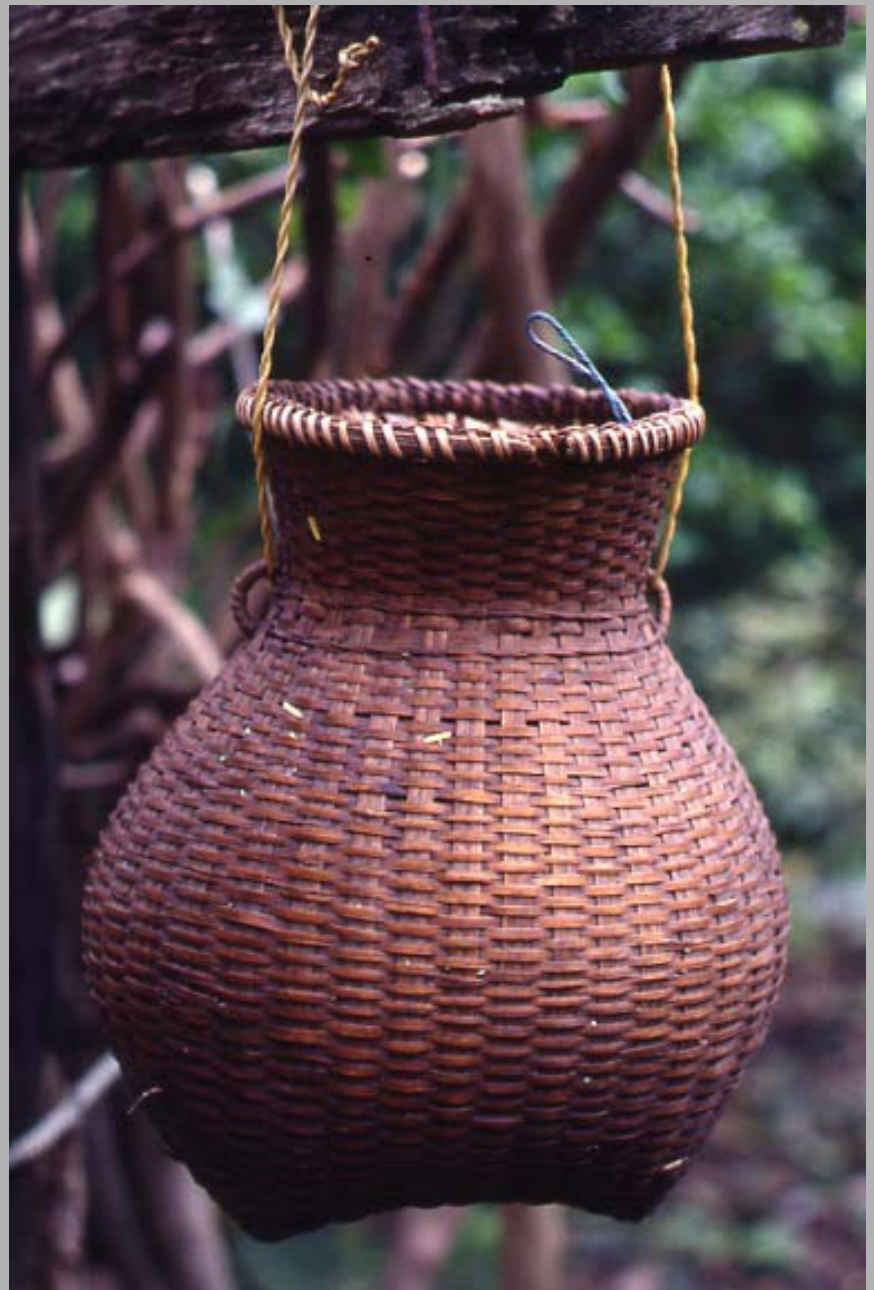
ก้นตุ้ม

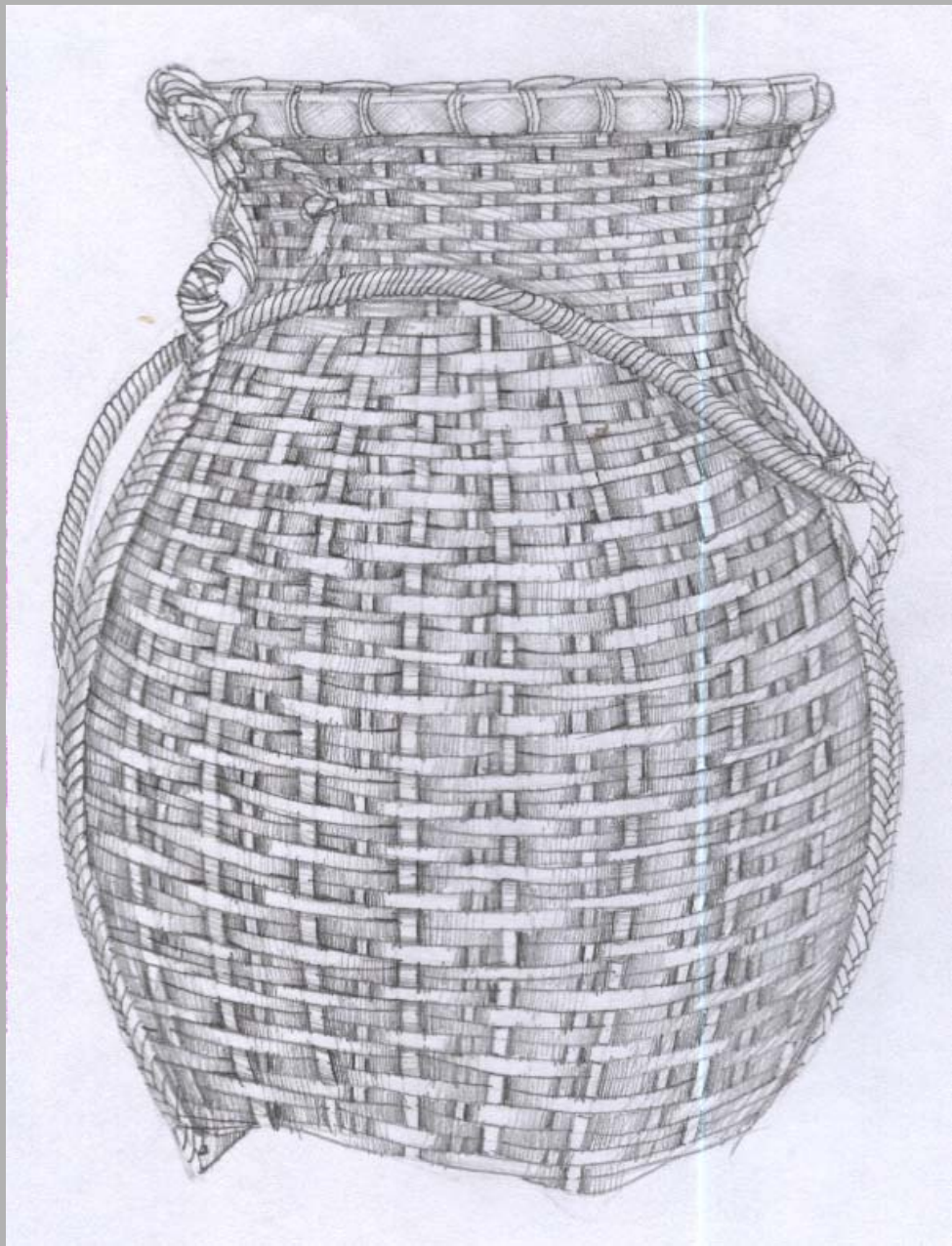

อาหาร
หรือเหยื่อล่อปลาสังกะวาด

ขี้เ็น

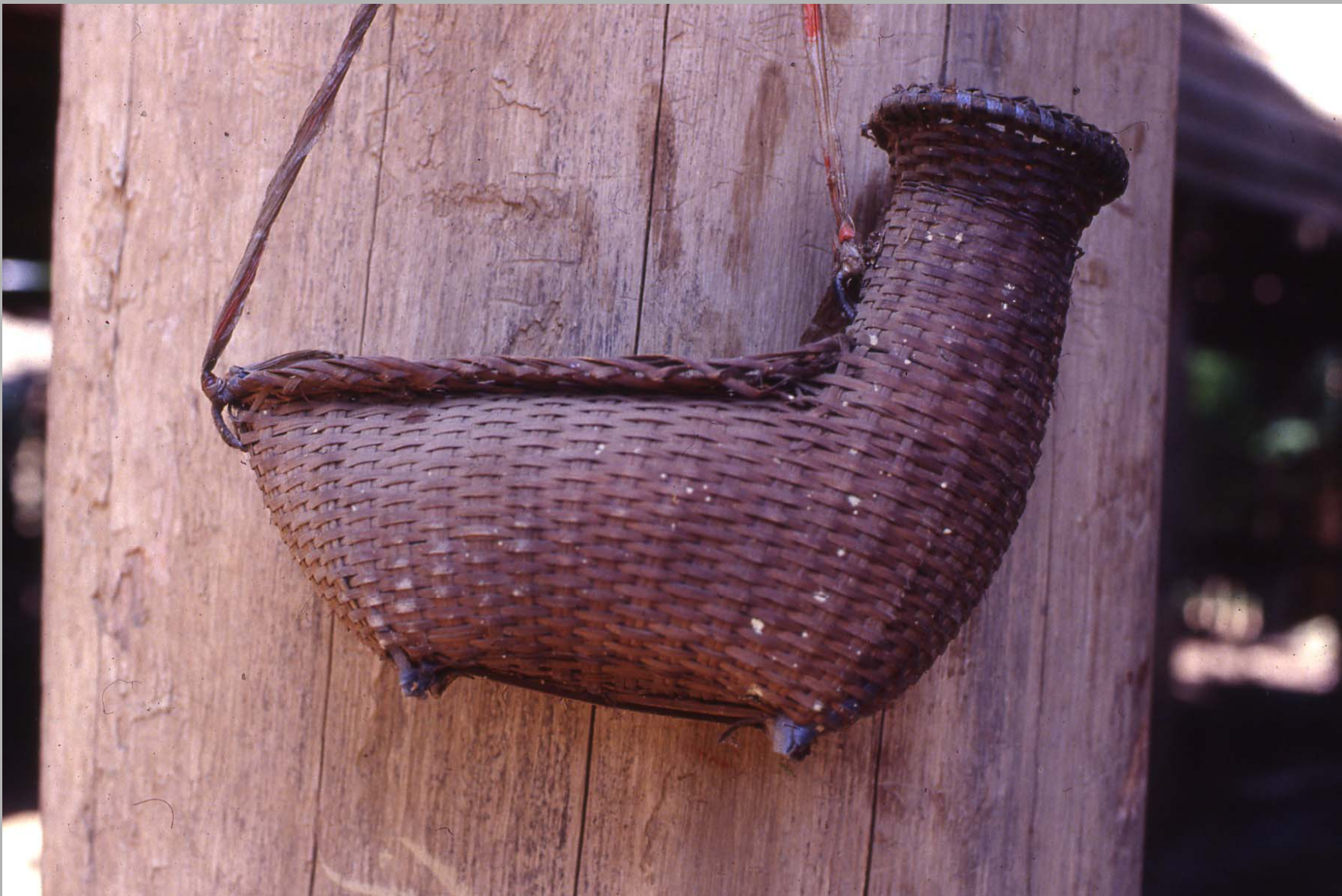

รังไก่ชาวเขา ภาคเหนือ

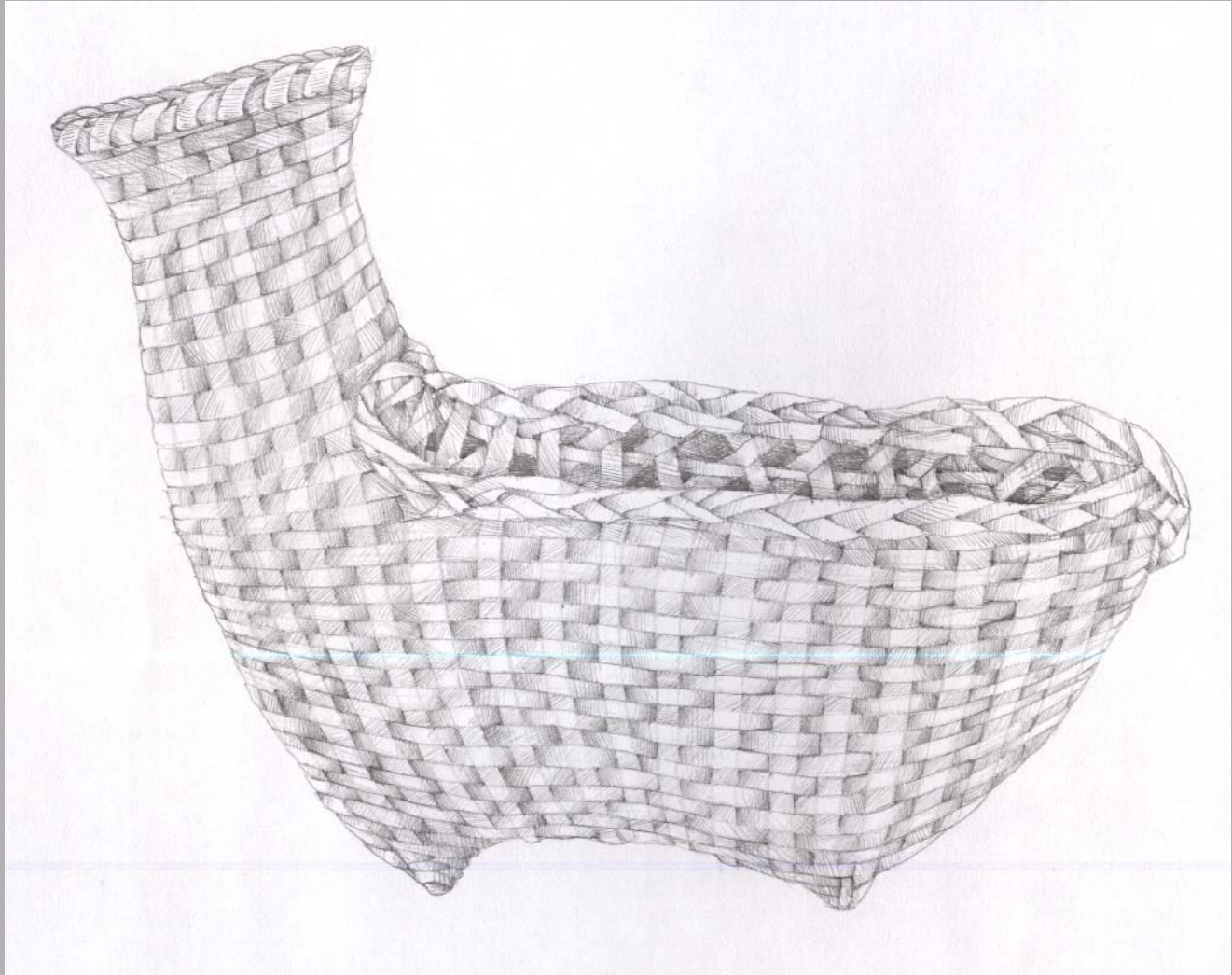

ข้องเปิด

ข้องเปิด

ห้บนก

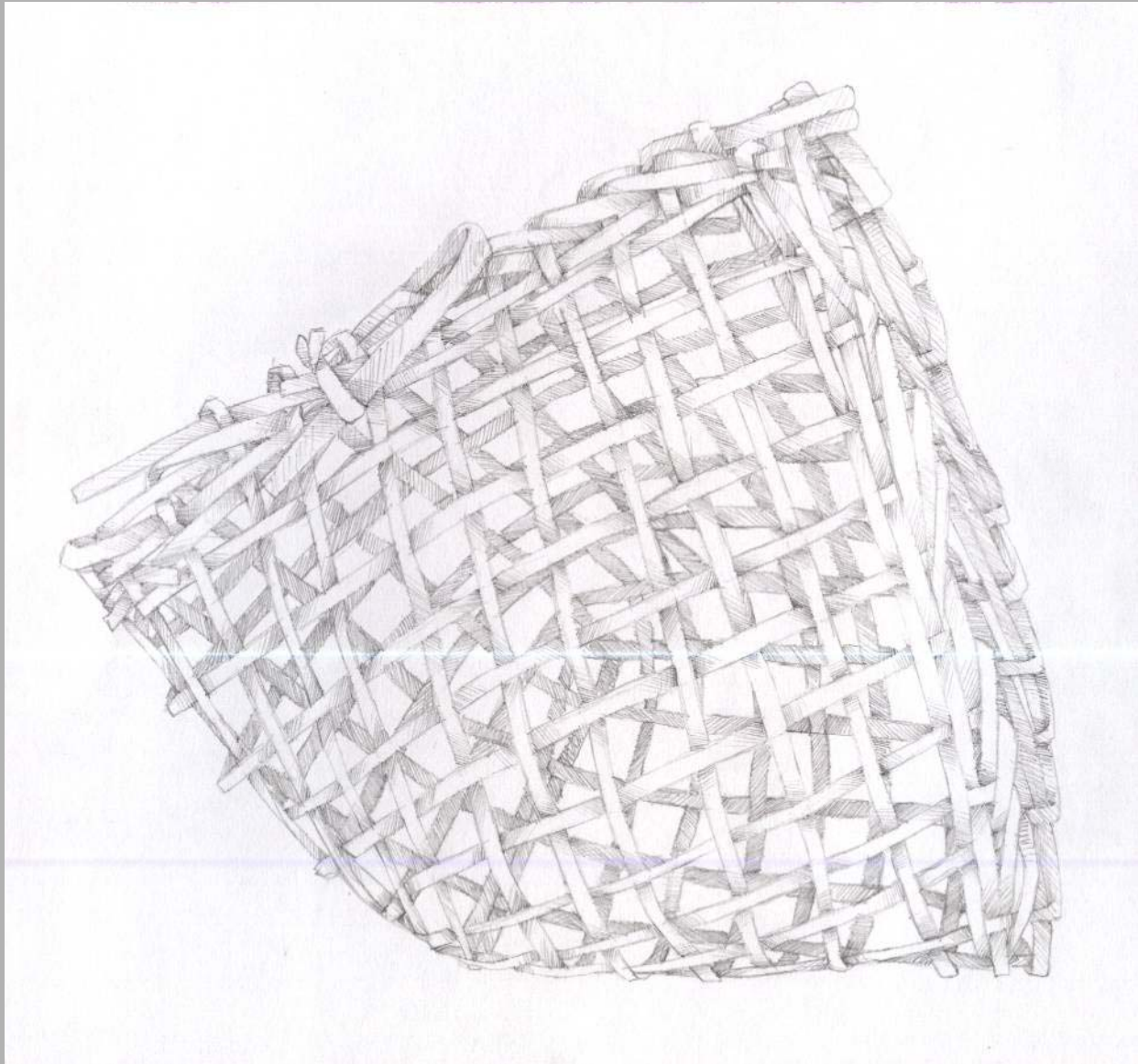
หีบนก

หีบนก

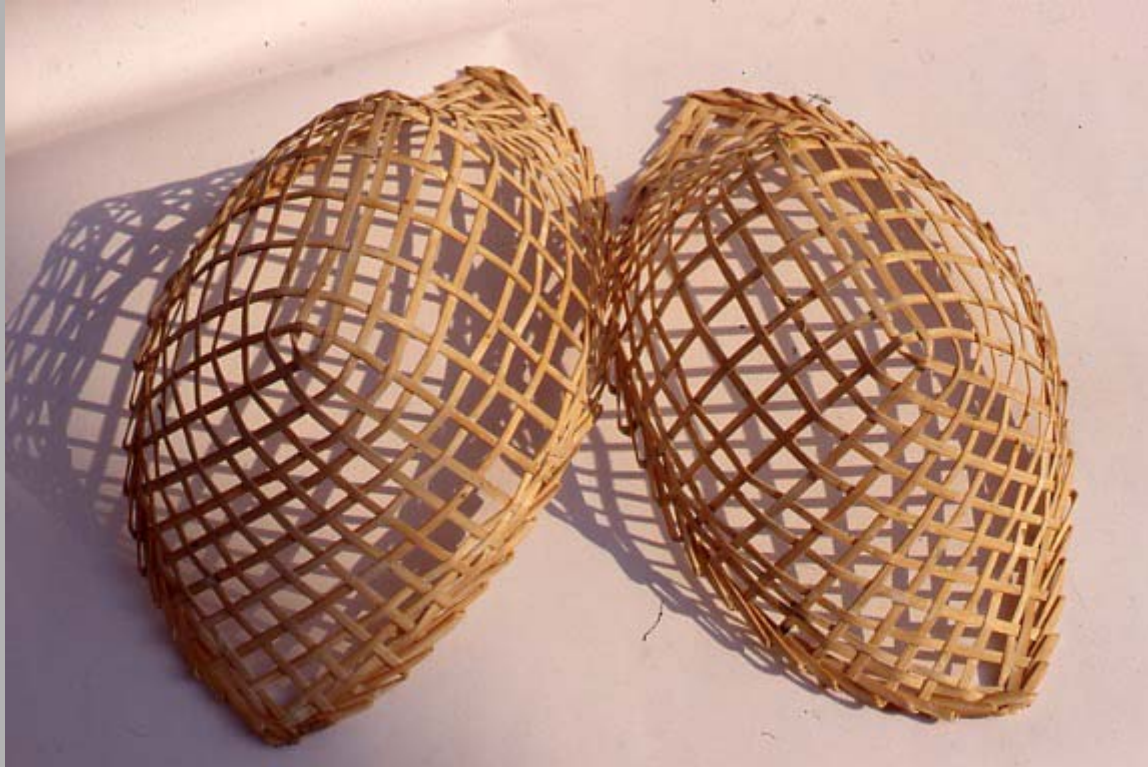
- เป็นที่ขังนกเล็ก ๆ ชั่วคราว สานด้วยตอกเส้นเล็กแบนด้วยลายขัด ให้เป็นแผ่นกว้างประมาณ ๒๐ ซม.แล้วพับปลายตอกสอดเก็บ จับมุมทั้ง ๔ ผูกโยงเข้าหากัน ก็จะสามารถขังนกชั่วคราวได้ ๕ ตัว แต่หากต้องการบรรจุนก ๒ ตัว ก็สานให้เล็กลง ที่เป็นดังนี้ก็เพื่อใส่ปีกตัวเล็กๆ ประเภทนกผีดให้คนปล่อยทำบุญ จึงนิยมใช้เลข ๒ เพราะเป็นเลขคู่ และเลข ๕ เพราะเป็นเลขมงคล พบเห็นได้มากบริเวณวัดที่มีคนนำนกมาขายให้คนปล่อยทำบุญ

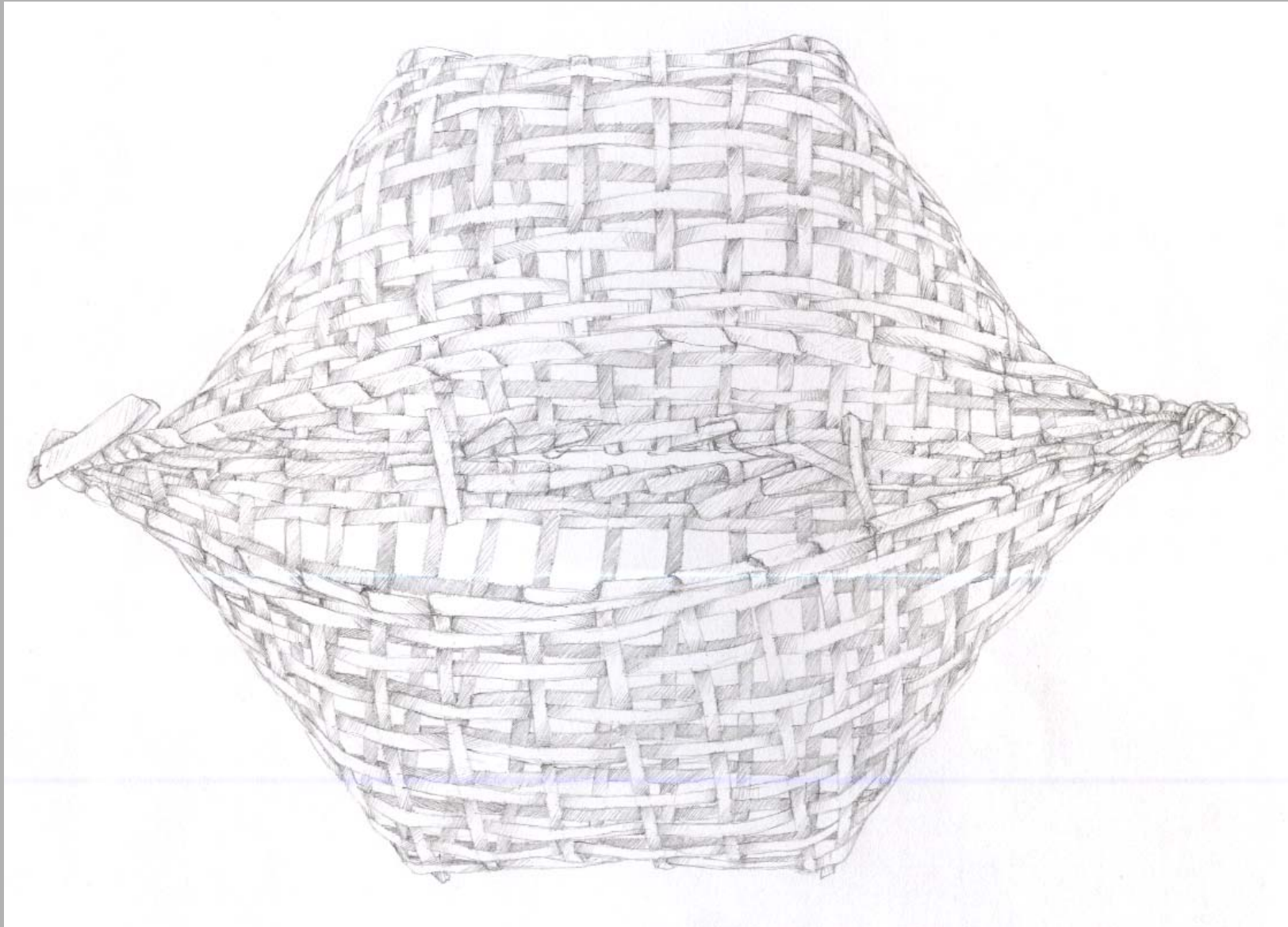
หีบนก

ห้บนก

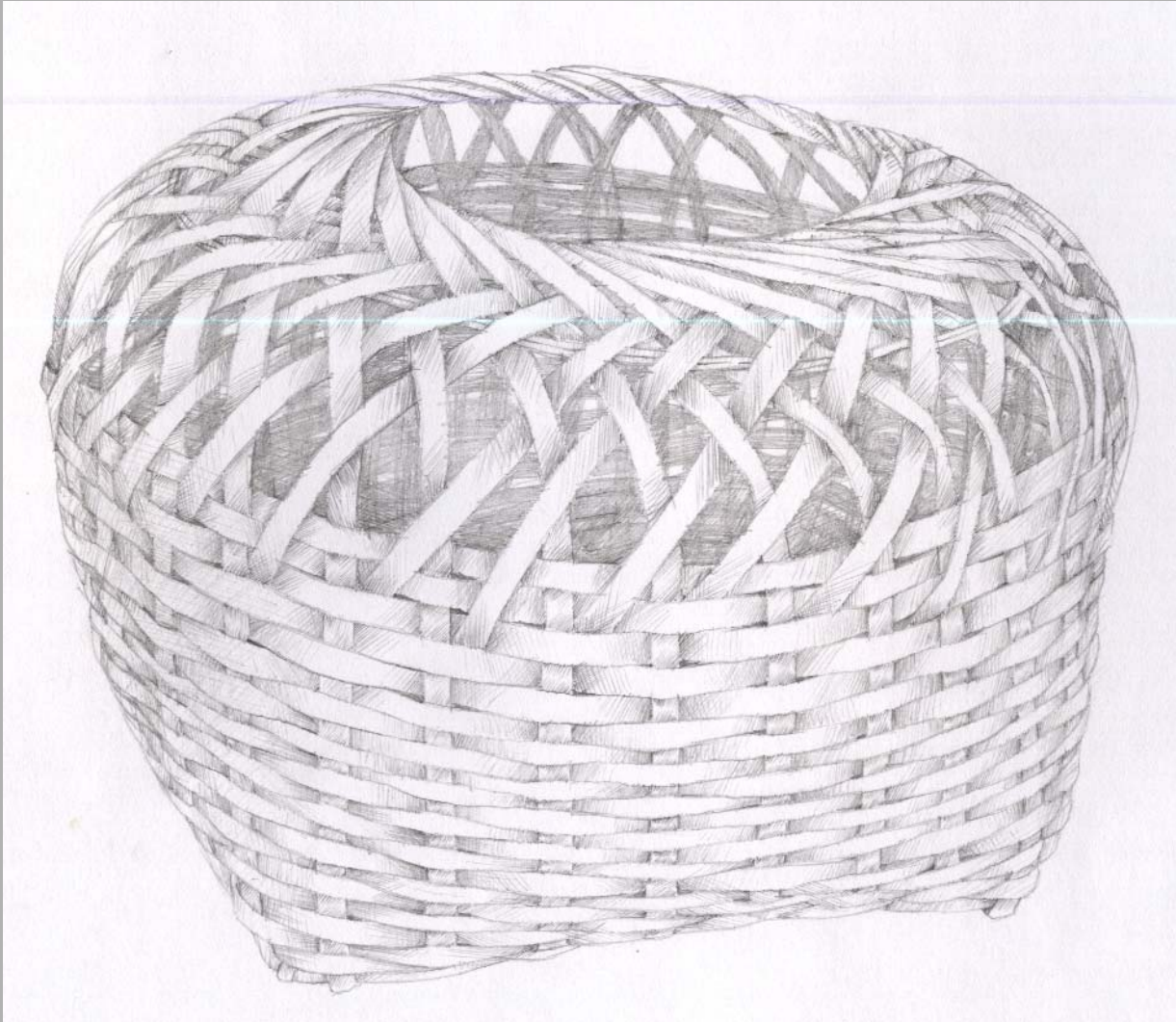

กำวยไก่อ่าวเขา

กำวยไก่อ่ชาวเขา

รังไก่ชาวเขา ภาคเหนือ

รังไก่

ซองไก่ต้ง หรือซองไก่ต่อ

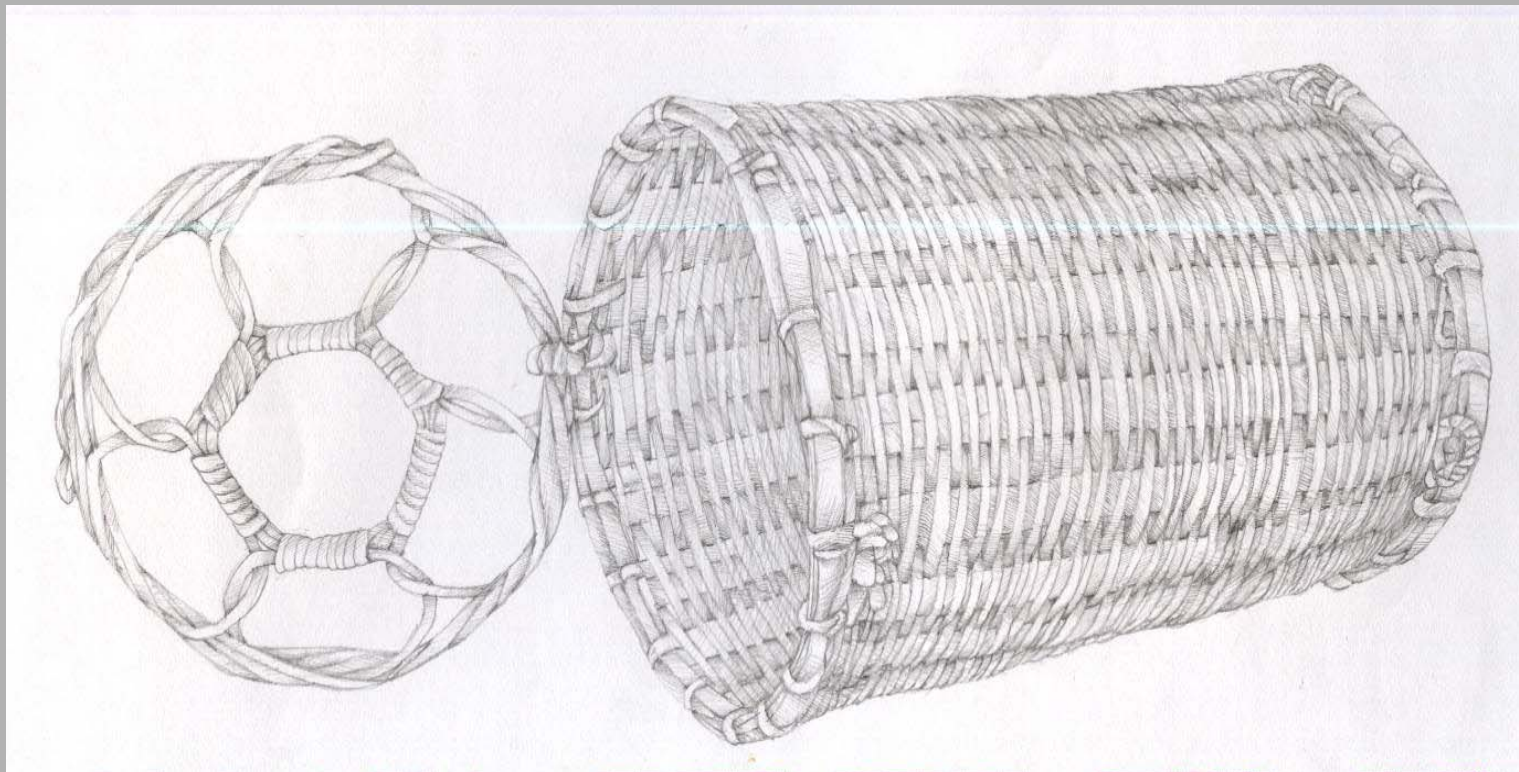

ซองไก่ตั้ง หรือซองไก่ต่อ

ซองไก่ต้ง หรือซองไก่ต๋อ

ซองไก่ตั้ง หรือซองไก่ต่อ

ស្តុំកែ

ສຸ່ມໄກ່

ส้อมไก่

- ส้อมไก่มีขนาดใหญ่และตาห่าง เพื่อขังแม่ไก่และลูกไก่เมื่อแรกฟักออกเป็นลูกเจี๊ยบหรือใช้ขังไก่ชน นิยมใช้ไม้รวกส่วนผิวสาน
- การสานส้อมแต่ละขนาด ช่างจะมีวิธีการกำหนดขนาดของส้อมให้เท่ากัน โดยการใช้ความยาวของเส้นตอกเป็นตัวกำหนดขนาดของส้อม แล้วขีดวงกลมลงบนพื้นดิน ๒ วง ซ้อนกัน วงเล็กวงในที่ใกล้จุดศูนย์กลางกำหนดให้เป็นหัวส้อม ซึ่งเป็นที่จับเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๕-๒๕ ซม. ส่วนวงนอกเป็นความกว้างของปากส้อมแต่ละขนาด เช่นส้อมเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง ๕๐ ซม. ใช้ตอก ๓๐ เส้น, ส้อมกลาง เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๑๕ ซม. ใช้ตอก ๓๕ เส้น และส้อมใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๕๐- ๑๗๐ ซม. ใช้ตอก ๔๐ เส้นตามลำดับ แล้วใช้เส้นตอกที่มีความยาวเท่ากันทุกชิ้นวางทาบลงบนวงกลมวงหรือวงเล็กใน แล้วขยับซ้อนกันให้เป็นรัศมีจนครบจำนวนเส้นตอกที่กำหนดแต่ละขนาด เป็นลายหัวส้อม แล้วสานขัดขึ้นมาอีก ๓ ชั้นจึงหงายแผ่นตอกขึ้น แล้วผู้สานจึงลงไปนั่งข้างใน ใช้ตอกเกี่ยวส่วนผิว ซึ่งเส้นเล็กลง ยาวตามความยาวของลำไม้ไผ่สานขัดไปเรื่อยๆจนถึงตีนส้อม จึงสานขัดให้ชิดกันอีก ๔-๕ ชั้นเพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้กับส้อม

ส้มไก่

ชาวกะเหรี่ยง

ลำพูน

การสานลุ่ม
ผ่าไม้รวก

การสานส้ม

ស្តុំកែវ

ส้อมไก่ กระเหรี่ยง ลำพูน

ส้อมไก่ 2 ลักษณะ

กำยหมู

การใช้ก๊วยใส่ไก่

ภาคอีสาน

- แหล่งน้ำของภาคอีสานมีหลายลักษณะ ทั้งแม่น้ำใหญ่ หนองน้ำและ
ท้องนาซึ่งจะมีน้ำและสัตว์น้ำตามสภาพของแต่ละฤดูกาล เครื่องมือจับ
สัตว์น้ำจึงมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งช่างจะคิดทำเครื่องมือขึ้นมาให้
สัมพันธ์กันกับแหล่งที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่

ท้องถิ่นน้ำเก็บเกี่ยว ใช้ส้อมสุมปลา

ตัวอย่างบริเวณลุ่มน้ำขนาดใหญ่ กับการใช้เครื่องมือจับปลา
ลุ่มน้ำสงคราม นครพนม

ป่าบุง ป่าทาม คือพื้นที่น้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก

ลุ่มน้ำสงคราม

- ต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพาน สกลนคร ผ่านอุดรธานี หนองคาย บรรจบกับแม่น้ำโขงที่ อ.ท่าอุเทน นครพนม

โถง ลุ่มน้ำสงคราม

ลักษณะแม่น้ำสงคราม

ปลาที่ตกได้ด้วยโพง

ตะแกรงตากปลา

ไหปลาร้า บ้านปากยาม
อ.ศรีสงคราม นครพนม

โค่น ลุ่มน้ำสงคราม นครพนม

โค่น ลุ่มน้ำสงคราม นครพนม

ขา ลุ่มน้ำมูล อ.โขงเจียม อุบลราชธานี

- ขาที่นิยมสานขึ้นใช้บริเวณลุ่มน้ำมูลมักจะมีรูปทรงกรวย กลม ปากกว้าง โดยการใช้ท่อนไม้ไผ่ผ่าให้เป็นซี่เล็ก เข้าขอบปากรูปวงกลม ให้กว้างขึ้น

ชา อ.โหลงเจียม อุบลราชธานี

ขา ลุ่มน้ำมูล นครพนม

๗ ชา ลุ่มน้ำสงคราม นครพนม

วิธีการสานข่า ลุ่มน้ำสงคราม นครพนม

ขา ลุ่มน้ำสงคราม นครพนม

- ขาของลุ่มน้ำสงคราม และลุ่มน้ำสาขาฝั่งลาว รวมทั้งบริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง นิยมสานด้วยเส้นตอกให้ปากกว้างและใหญ่ขึ้นมาก เส้นผ่าศูนย์กลางปากประมาณ 100 ซม. ความลึกของขาประมาณ 250 ซม.

การวางขาคักสัตว์น้ำ อ.ศรีสงคราม นครพนม

พื้นที่น้ำท่วมถึง เหมาะกับการวางเครื่องดักจับสัตว์ช่วงน้ำหลาก

แม่น้ำสงครามกับการจับปลา

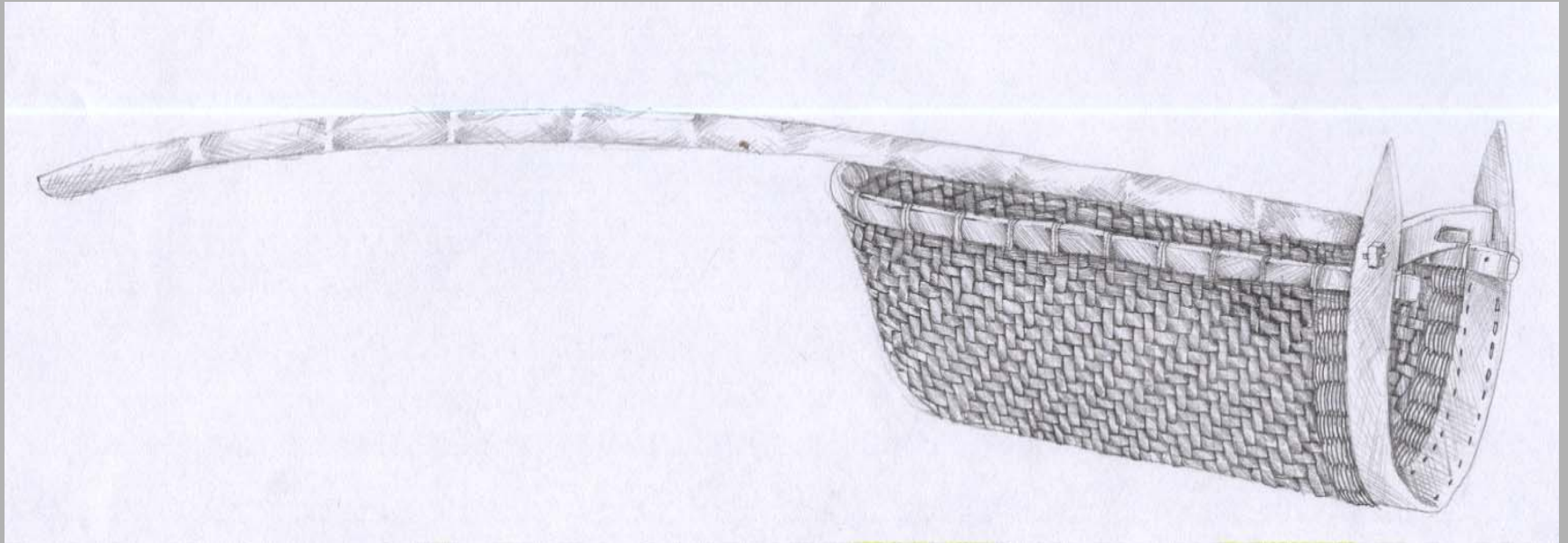
ปลาบึก จับได้จากลุ่มน้ำสงคราม

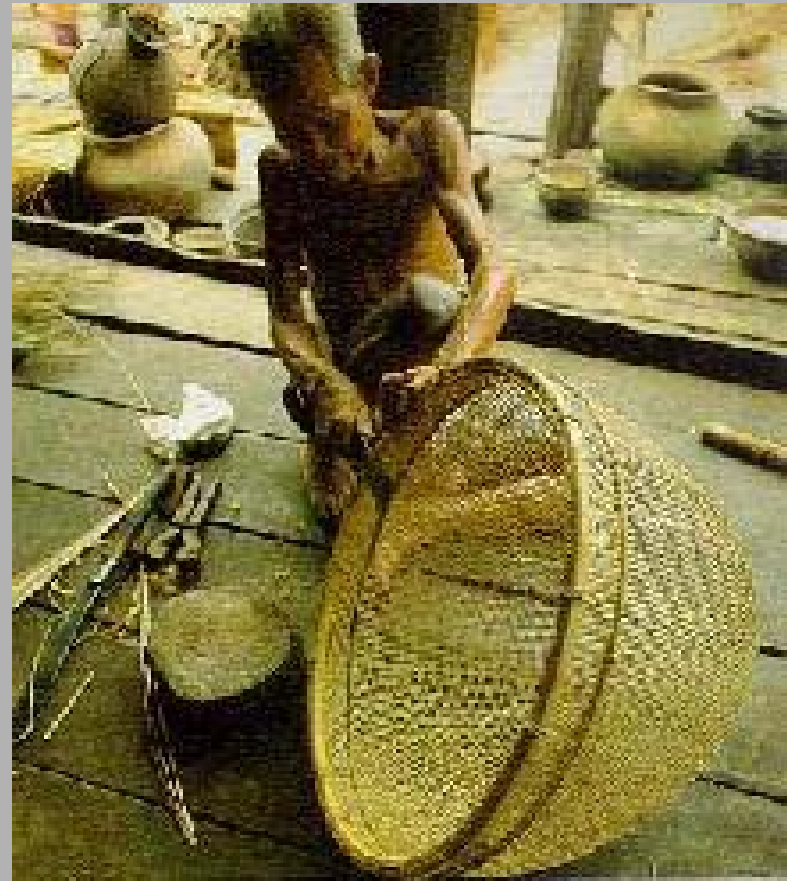
ฝือก ใช้กั้นทางน้ำ เพื่อกำหนด
พื้นที่วางเครื่องมือปักปลา เช่น ไช
ลอบ เป็นต้น

โชนงโรง (กลาง) กะโไซ้ (อีสาน)

กะแตงหรือตะแกรง ชัยภูมิ ใช้ดักปลาช่วงน้ำหลากหรือใช้ซ้อนปลาเล็ก

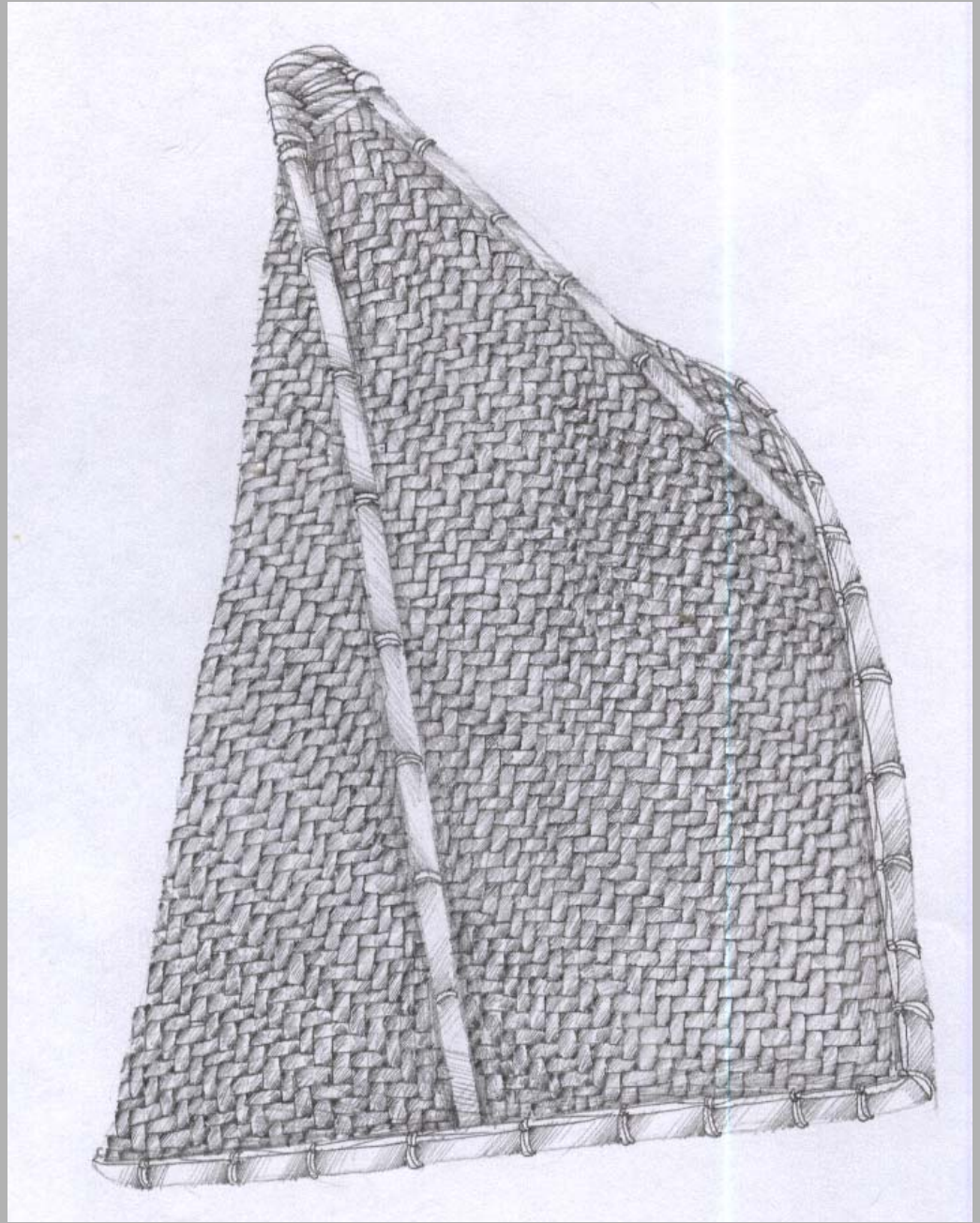

กะช่อ อีสาน

กะช่อ อีสาน

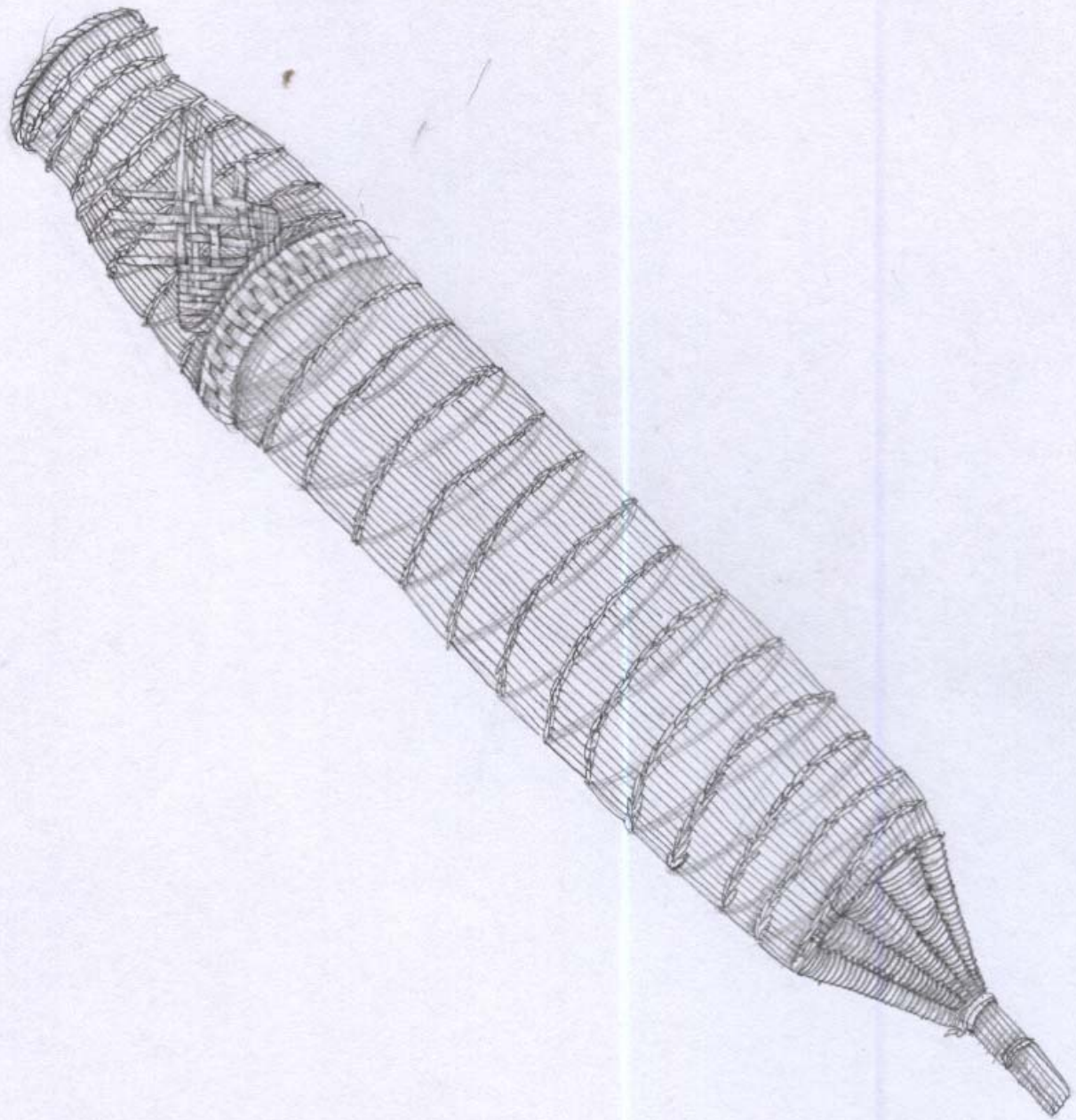

ปลาที่ได้จากการจับด้วยเครื่องมือตาถ้ำ

ช่างสานไซดักปลา ภาคอีสาน

ໄໝແລະຕຸ້ມ ອຸບລຣາຊຮານີ

เครื่องมือดักจับสัตว์ อ.โชคชัย นครราชสีมา

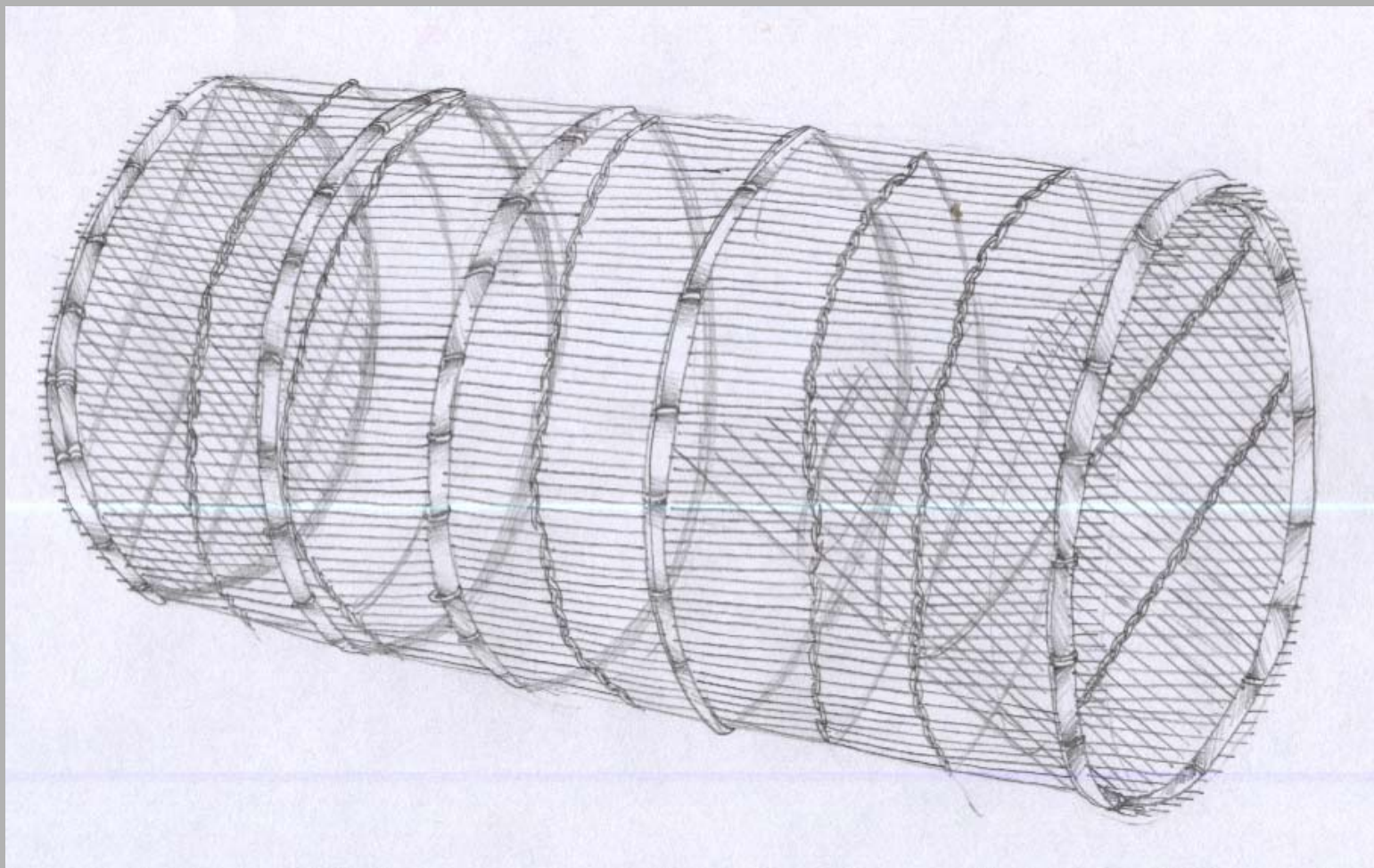

ลอบและไซ ภาคอีสาน

ลอบ(หรือลอบนอน)

การวางไซดักปลา

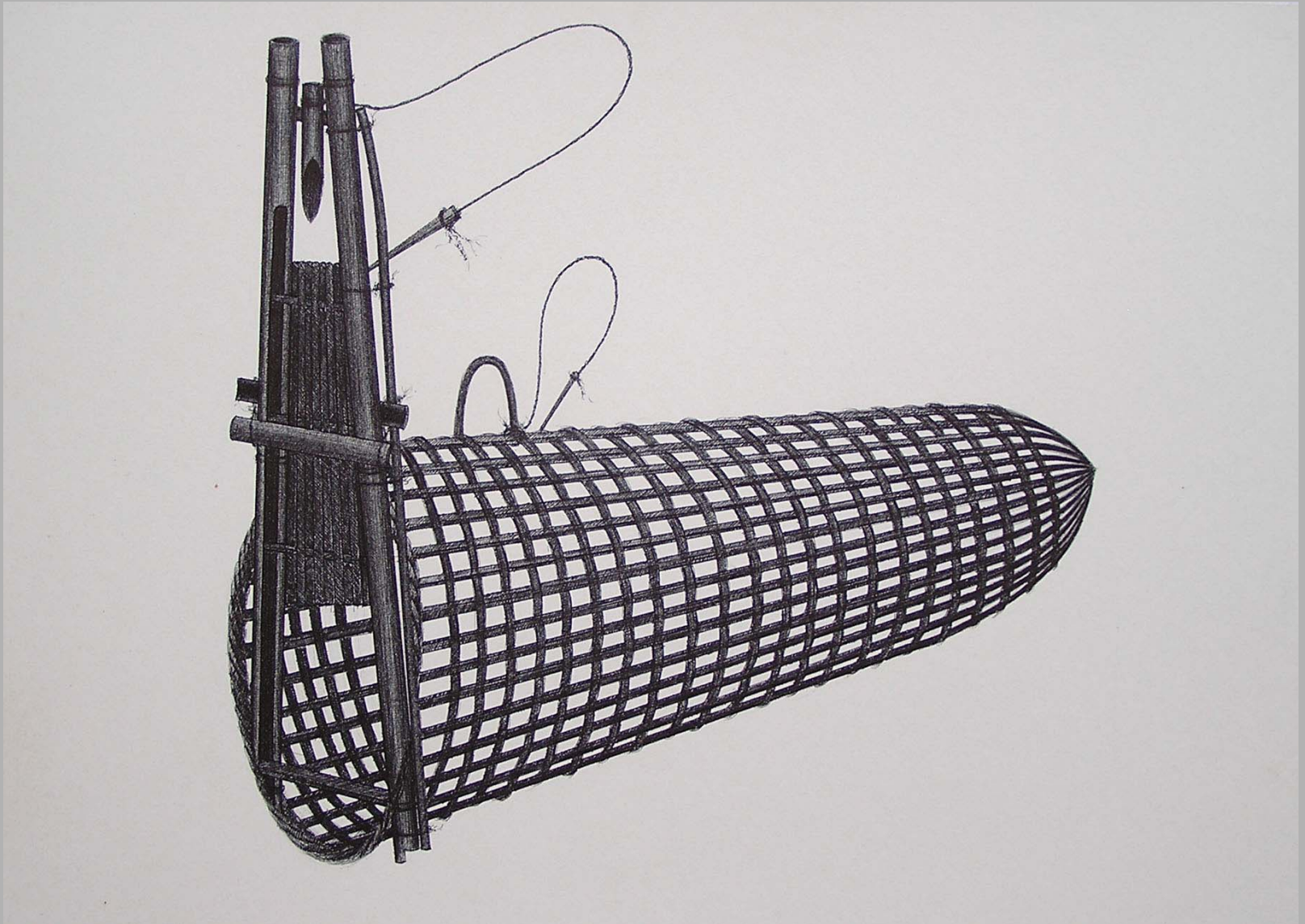

ไซตักปลา

ไซลัน หรือจั่น นิยมตกปลาใหญ่บริเวณลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำสงคราม

ไซลัน หรือจัน

- ไซลันหรือจัน เป็นเครื่องดักปลาขนาดใหญ่ครั้งละตัว นิยมใช้บริเวณที่อยู่ติดแม่น้ำโขง ทั้งฝั่งไทยและลาว โดยฝั่งไทยมักจะนิยมใช้บริเวณแม่น้ำสงคราม และบริเวณแม่น้ำมูลของไทย ซึ่งมักจะเป็นส่วนที่อยู่ในเขตภาคอีสาน ลักษณะไซลันจะมีรูปทรงกรวยนอน ปากกลม ติดกรอบไม้พร้อมฝาปิดที่ชักขึ้นลงได้ ติดสลักเปิด และปิดเมื่อปลาเข้าไปชน

ลานตากปลา อุบลราชธานี

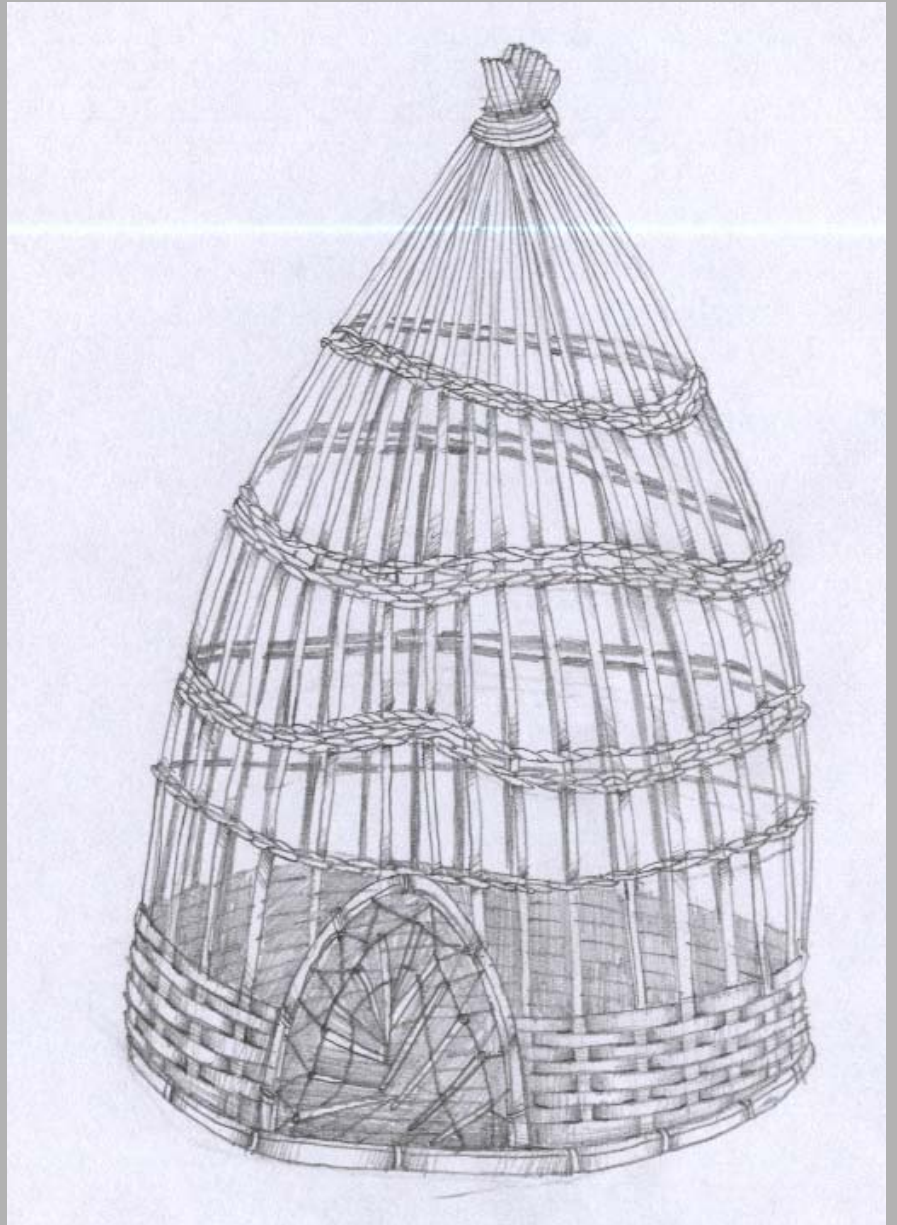

ถ่าน

ถ่าน

ถาด อ.โฆงเจียม อุบลราชธานี

แอ็บคักกบ

ลุ่มน้ำมูล อ.โขงเจียม อุบลราชธานี

แม่น้ำมูล

การวางตุ้มปลาชน

ก้น
ตุ้มปลายอน

ข้องยี่นขนาดต่างๆ

ขี้กองยี่น

คู้ข้งปลา

น้ำมันจากต้นยางนา
ใช้เคลือบผิวภาชนะกั้นน้ำ

ภาคกลาง

เครื่องมือจับปลาแบบต่างๆ ของภาคกลาง

อึ้งวม ใช้ครอบปลา ทำหน้าที่คล้ายส้อม

อึ่งหวง ใช้ช้อนปลาเล็กๆ ตามท้องนา

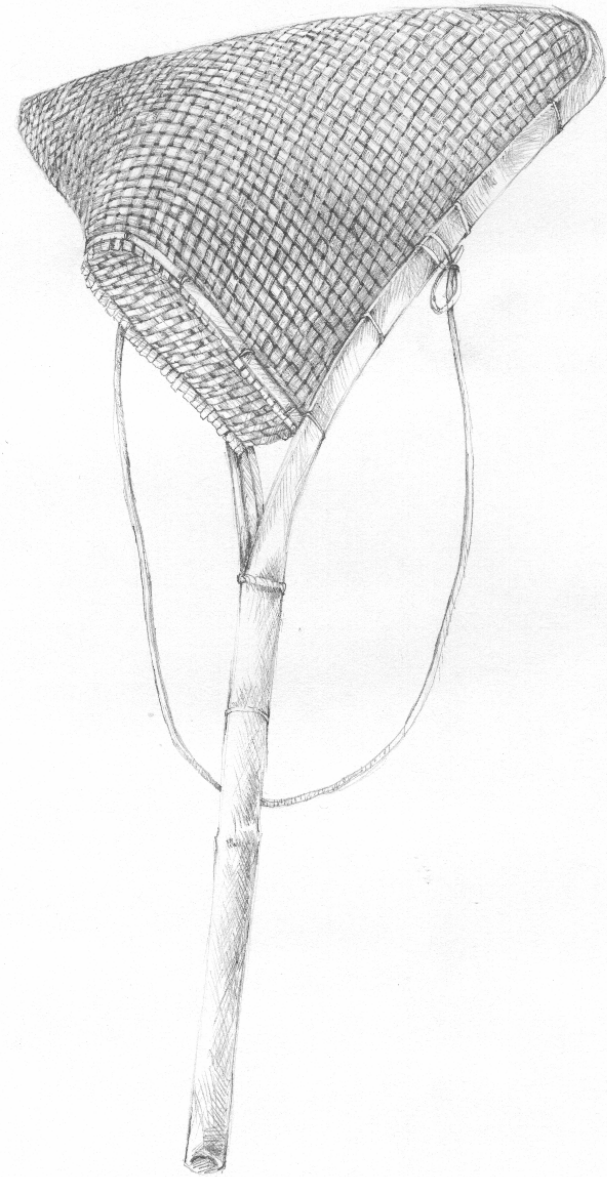
ตุ้มตักปลา ภายในใส่ปลวกและรังมดแดงล่อปลา

ตุ้มดักปลา ใช้รังมดแดงหล่อข้างใน

คัดช้อน (ภาคกลาง)

กะเขง (ภาคกลาง)

ชะนาง ภาคกลาง

กระชัง ไซ้ขังปลา

กระชังยุคปัจจุบัน

ส้อมโมงหรือส้อมซี่ หรือส้อมก่อง

ชะนางหรืออีรูน

ชะนางหรืออีรูน

ชะนาง

ลอบยื่น

ลอบยื่น

ลอบยื่น

ข้องลอย

ภาคใต้

ไซคักปลา สุราษฎร์ธานี

วิธีการวางโซ่ดักปลาในภาคใต้

ลอบขนาดใหญ่ ภาคใต้

กรงนก เครื่องมือขังสัตว์ปีก

ชะนาง ภาคใต้

ลอบนอน

(ซ้าย) สุ่มสาน

และ(ขวา) สุ่ม โมงหรือ สุ่มซี่

รังไก่หรือตรอมไก่(ภาคใต้)

